

A

16055

VII.

ILLVSTRI ET GENEROSO
DOMINO, DOMINO

SIGISMUNDO,
L. BARONI A Teuffen-
bach / in Mayrhoffen: Domino in
Dürnholtz / Ritschan &
Aichorn / &c.

Domino ac Mecœnati meo
Clementissimo.

*Perennem à Salutis auctore salutem
& felicitatem perpetuam.*

DEDICATIO.

Reperiuntur in ipso etiam Eruditorum
cœtu, Illustris & Generose Baro, Do-
mine ac Mecœnas benignissime, qui
Metaphysicam, Aquilam illam & Matrem,
omnium disciplinarum nescio quâ religione in-
ducti, nihil aliud quàm omnis hereseos latibul-
um, omnis erroris asylum, omnis absurditatis
fulcrum; Metaphysicos nonnisi Sophistas, here-
ticorû patriarchas, nugarum patronos: omne id
verò, quod ex secretioribus divinæ illius scientiæ
recessibus depromitur, Scholasticorum nugæ &
inanes subtilitates impudenti ore clamitant.

Verum enim-verò, si dicendum quod res est,
de Religiosis istis verè pronunciare possumus
tritum istud: Ars non habet osorem nisi igno-
rantem; boni siquidem hi viri, nondum primis
labris degustarunt dulcedinem hujus scientiæ,
eamq; nunquam legerunt, vel si legerunt non-
dum intellexerunt. Tantum enim abest,
ut hujus disciplinæ armis veritas pura religio-
nis labefactetur; ejus in sinu hærentes, errores
& nugæ foveantur, ut potius Sapiens ab illa

DEDICATIO.

Sapientia instructus de veritate & pro veritate, adeoq; de rebus maximè serijs differere possit ad Dei Opt. Max. gloriam & bonum publicum: id quod facile demonstrari posset: Et ut hic unius tantum, quasi per nebulam recorder: Quis terminos essentia, existentia, subsistentia, suppositi, persona, signi & signati &c. in Theologia passim occurrentes, sine Metaphysica intelliget? Quis sine cognitione terminorum Substantia & Accidentis; Necessary & contingentis; cause & causati &c. Logicam cū fructu evolvet? Quis disputationibus sive Theologicis, sive Juridicis; sive Medicis, sive Physi: sive Ethicis, sive Politicis, sine distinctionibus Metaph: cum laude praesidebit? Si verò omnino aliqua reprehensio locum habere debet, est illa non Metaphysica nec Metaphysici, sed malorum ingeniorum Metaphysicā abutentium & prava ac praposteræ institutionis.

Disciplinam difficilimam esse haut diffitemur, idq; inter cetera patet ex modo procedendi: nihil siquidem difficilius, quàm prima principia probe, eademq; suis principiatis applicare: propterea ne verò Metaphysica non ferenda?

DEDICATIO.

da? absit. Potius illud in mentem nobis revocemus: Difficilia quæ pulchra: & Ciceronis: non est consentaneum, ullā honestam rem actionemve, ne sollicitus sis, aut non suscipere, aut susceptā deponere. Difficultas namq; admirationē parit, admiratio autem Philosophiam, ut eruditè Iavellus in præfatione suæ Metaphysicæ differit.

Hanc ego Scientiam in compendium redegi, sic suadentibus ijs, quibus cura est rerum scholasticarum salus & incolumitas. Sic autem in conscribendo hoc libello mihi versandum esse existimavi, ut ne mihi objici posset illud intrivius notum: obscurus fio, dum brevis esse volo. Unde paulò plures pagellæ mihi sub manu natæ sunt, quod quidem illos agrè laturos jam animadverto, qui ferè nihil ediscere cupiunt, nisi quod possit excavato piperis grano includi. Sed istorum ingenia non moror, atq; ita mihi persuadeo: Metaphysicam non posse sine magno juventutis Scholasticæ dispendiò includi breviori compendiò, quàm hic à me factum est. Quisquis es, hoc nostrò compendiò utere frue-re, sed ita ut compendium esse memiseris (non absolutum opus) atq; ad eò preparationem Ty-

DEDICATIO.

ronum ad perfectos vel Suarezij, vel Fonseca,
vel Martini, vel Scheibleri, aliorumve Tracta-
tus majori cum utilitate per volvendos.

Et cum propensum Illustris tuæ Generosita-
tis studium in promovendis disciplinis liberali-
bus omnibus, à multis bonis & fide dignis homi-
nibus mihi commendatum sit, magnam animò
meò spem concepi hanc Compendii Metaphysici
dedicationem ipsi non fore ingratham.
Rogo igitur demissè, ut illam serenâ fronte T.
G. suscipiat, & suò favore & benevolentia lite-
ratos, atq; adeò Scholam hanc Posoniensem,
prosequatur, amet, juvet, promoveat, nec dubi-
tet, se Dominum habituram esse largissimum re-
muneratore, cujus protectioni T. G. unà cum
tota domo sua commendo, toto pectore orans, ut
eam in hisce conclamatis & penè exulceratis
temporibus quàm diutissime incolumem & flo-
rentem conservet. In primis verò post felix An-
ni hujus exordium feliciori mediò ad felicissi-
mum exodium frui patiatur. Ita volebam Po-
sonii d. 20. Januarii. Anno τῆς ἐνοταρχώσεως
τῆς λόγῃ. 16. 100. XXX.

J. T. G. demissè addictus
M. DANIEL TIESENBACHER, Rector.

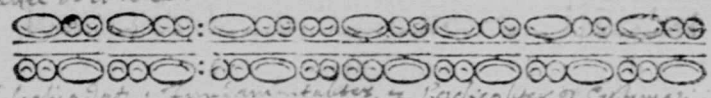
Lectori Meo.

Lumen Metaphysicum ex animo
precor.

PRæcipuas, Amice Lector, Philosophiæ par-
tes, hætenus discipulis meis proposui; eas-
que ne scribendo vel describendo omne
tempus perdant, publicis typis committere
decevi, & quidem Prodromi loco Metaphysi-
cam præmittendam duxi, quippe quæ univer-
salissima est, & sine quâ nulla inferiorum disci-
plinarum planè & plenè intelligi potest. Præce-
pta primò omnium inculcentur suadeo. Dein-
de Regulæ. His & istis exactè inculcatis, ex Er-
roribus ad vitandum propositis certæ quæstio-
nes formentur & studiosis illis, qui in alijs infe-
rioribus disciplinis benè versati sunt, ad dispu-
tandum proponantur. Si hanc meam Metho-
dum tibi gratam percipexero; eâdem Physicam
conscriptam, brevi tibi offeram. Cui verò hæc
mea non placent, illi dico:

Qui nihil adificas, aliena quid improbe carpis?
Hæc damnare cave, vel meliora strue.

Parte est habitus humanitatis sumptus contemplatione
nomi alii enunciatos necessarios intellectus et ad hunc modum
cetera res mundi
DE PHILOSOPHIA

Philosophia dicitur: summa virtutes in se habetque et systema in
se habet
Philosophia dicitur: summa virtutes in se habetque et systema in
se habet
Prodidagmata.

DE PHILOSOPHIA

IN GENERE.

Philosophia dicitur: summa virtutes in se habetque et systema in
se habet
Præcepta.

- I. *Philosophia* est habitus constans Sapien-
tiâ & Prudentiâ.
- II. *Sapientia* ex *Scientia* & *Intelligentia*
componitur.
- III. *Scientia* est habitus demonstrativus
ex necessarijs.
- IV. *Intelligentia* circa principia versatur,
quæ absq; medio cognoscuntur.
- V. *Prudentia* verò est habitus rectâ cum
ratione activus.
- VI. *Prudentiæ* pedissequa est *Ars*.
- VII. *Ars* est habitus cum recta ratione
effectivus. h. e. operis productivus.
- VIII. *Philosophia* occurrunt *Partes* & *In-*
strumenta.

IX. PAR-

Præceptorum res et proxima

IN CENERE.

- IX. *Partes Philosophiæ* duæ sunt: una *Theo-*
retica; altera *Practica*.
- X. *Philosophia Theoretica* intellectum per-
ficit & finem habet cognitionem.
- XI. *Practica* appetitum regit & veri boni
consecutione explet, sive in praxi quiescit.
- XII. Continet *Theoretica*: *Metaphysicam*,
Pneumaticam, *Physicam* & *Mathematicam*.
- XIII. Ad *Mathematicam* pertinent, tum
Scientiæ puræ, ut sunt *Geometria* *Arithmetica*:
tum *impuræ*, ut sunt *Astronomia*, *Geographia*,
Musica & *Optica* &c.
- XIV. *Practica* verò includit *Ethicam*, *Pol-*
iticam, *Oeconomicam*, *Scholasticam* & *Histori-*
cam.
- XV. *Instrumenta Philosophiæ* sunt *Logica*,
Rhetorica, *Oratoria*, *Grammatica* & *Poëtica*.
- XVI. *Grammatica* ut & *Poëtica* triplex
est: *Hebræa*. (sub qua *Chaldaica* *Syriaca* & *A-*
rabica comprehenduntur) *Græca* & *Latina*.

Regule.

- I. *Philosophia* est res bona, Deo grata, Ec-
clesiæ ac Reipub. utilis & necessaria.

2. Philosophiæ vocabulum autorem habet Pythagoram: & retinetur in scholis, non quod ita sit aptum, sed quia jam est receptum.
3. Philosophia velut per manus est tradita inde ab Adamo ad nostram usq; memoriam: sed ita ut sæpè multos Paroxyfmos & Eclypfes fit passa.
4. Studiosus Philosophiæ præditus sit ingenio Aristotelico & Socratico.
5. Philosophia ex Theologia perficienda; non verò Theologia ex Philosophia.
6. Philosophus Christianus præditus est animo, gloriæ DEI & veritatis studioso.
7. Philosophus Christianus non delectatur vel terminos, vel Phrases novas temerè introducendi studio.
8. Philosophia dogmata fidei non demonstrat, sed illustrat.
9. Philosophandum est sed paucis: nam omnino, nocet.
10. Licet nomen Philosophiæ secundum Etymologiam solam speculativam partem respicere videatur; tamen æquè moralem atq; illam comprehendit: fit tantum à potiori denominatio.
11. Philosophia speculativa dignitate, tempore, nec non ordine melioris cognitionis prior est quàm Practica: sed in usu magis excellit Practica.

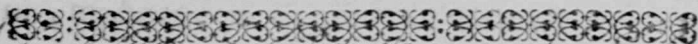
12. A Rameis Philosophis inchoandum, in Aristotelicis desinendum.

Errores.

1. Keckermannus & Alstedius, *Philosophiam definiri non posse asseverantes.*
2. *Errorem gravissimum, Philosophiam cum Theologia committentes tanquam rem pugnantem & bellum ἀσπυδον inter has duas facultates fingentes.*
3. *Philosophiam desinientes, vel per scientiam, ut Cicero: vel per doctrinam, ut Cramerus.*
4. *Ramistæ, Philosophiam per habitum definiri posse negantes.*
5. *Idem Subiectum Philosophiæ non intellectum humanum, sed librum vel præcepta Systematice considerata, esse statuentes.*
6. *Idem, divisionem Philosophiæ (à nobis propositam) reprehendentes.*
7. *Stoici, Philosophiam in tres partes: Naturalem (quæ Physicam propriè ita dictam, Metaphysicam & Mathematicam comprehendat) Moralem & rationalem distribuentes.*
8. *Toletus & Alstedius, Philosophiam in speculativam Activam & factivam dissecantes.*
9. *Antonius Mirandulanus, omnes res unius scientiæ considerationi posse subjici statuens.*

In metaphysica et logica sunt unum et idem et metaphysicam magis quam logicam affinitatem. Logica generaliter est de rebus et de ratione simpliciter. Metaphysica non est propter objectum simpliciter.

5 REPETITIONIS METAPHYSICÆ

REPETITIONIS METAPHYSICÆ.

Quædam replicatio in rebus et in ratione. Dicitur quod in metaphysica quædam res sunt quæ sunt in philosophia.

Procœmium.

DE DEFINITIONE ET DIVISIONE METAPHYSICÆ.

Metaphysica sumitur generaliter pro omnibus habitibus theoreticis. Speciali promissione pro Inveniente sola. Proprie pro sapientia. Particula qua movetur ens in univ. est in metaphysica.

I. Metaphysica est Sapientia de Ente quæ Ens est.

II. Dicitur ita ex præpositione *meta* & nomine *Quoniam* quasi dicas *postnaturalis*, subintellige, *disciplina*: quia videlicet post rerum naturalium cognitionem, à Sacerdotibus Ægyptiorum inventa est.

III. Aliàs dicitur *Philosophia* nã *ἐξοχὴ*. Prima *Philosophia*; *Theologia naturalis*; aliarum disciplinarum *princeps* & *Domina*; *ἀρχαία*. &c.

IV. *Subiectum* Metaphysicæ est *Ens* quatenus

Metaphysica est prima philosophia non ratione abstracta. Quædam res sunt quæ sunt in philosophia. Dicitur quod in metaphysica quædam res sunt quæ sunt in philosophia.

In metaphysica et logica sunt unum et idem et metaphysicam magis quam logicam affinitatem. Logica generaliter est de rebus et de ratione simpliciter. Metaphysica non est propter objectum simpliciter.

PROOEMIUM.

nus Ens: *Reduplicative* scilicet, non *specificative* sumptum.

V. Dividitur *Metaphysica* in partem *Generalem* & *Specialem*.

VI. *Pars Generalis* considerat Ens generaliter in suo conceptu & Affectionibus generalissimis.

VII. *Specialis*, Ens contemplatur, prout contrahitur ad sua inferiora per conceptus expressiores.

Regula. Metaphysica est virtualiter tota Philosophia.

- 1. Metaphysica est virtualiter tota Philosophia.
- 2. Metaphysica est prima & nobilissima inter disciplinas Theoreticas.
- 3. Metaphysicæ nobilitas in primis à subjecto pendet; tum à certitudine demonstrandi.
- 4. Utilitatem Metaphysicæ non oportet metiri lucris facultatum terrenarum, sed æstimare ex fine suo.
- 5. Metaphysica est omnium disciplinarum difficilima.
- 6. Metaphysica unicuiq; disciplinæ obiectum assignat.
- 7. Metaphysica prima principia confirmat; illaq;

De principiis metaphysicæ et de rebus quæ sunt in philosophia. Dicitur quod in metaphysica quædam res sunt quæ sunt in philosophia.

An ens sit genus univocum subd. Accidentibus an me
wgm

9 REPETIT: METAPHYS:

IV. Objectivus dicitur Res immediate per
formale cognita. v. g. Species sive imago equi
in mente concepta & effecta est conceptus for-
malis; ipse vero equus extra mentem exist. ns
est objectivus. (Contra lo. quatenus completib. on. quatenus qua-
sit. Sp. li. quatenus prof. condit. ab. App. d. i. m. b.)

V. Ens sumitur 1. pro eo quod actum ef-
fendi seu existentiam habet. 2. quod existen-
tiam in potentia habet, & tribuitur realibus
essentijs, sive existant sive non: sic v. g. Rosa
in hyeme non existens, Ens est.

VI. Est autem Essentia forma Entis per
quam res est id, quod est.

VII. Existentia vero est actus, secundum
quem res est extra suas causas.

VIII. Ens aliud est Incomplexum; aliud
Complexum.

IX. Ens Incomplexum est id, quod prima
mentis operatione, eaq; simplici concipi-
tur & intelligitur v. g. Angelus. quod unum dicitur in prof. d. i. m. b.

seu compo-
sitione &
divisione

X. Complexum est, quod secunda intel-
lectus operatione, nempe affirmatione & ne-
gatione conficitur. v. g. integra aliqua Enun-
ciatio. v. g. Omne animatum vivit.

XI. Ens Incomplexum subdividitur in Rea-
le & Rationis. et sic unum dicitur in prof. d. i. m. b.

XII. Ens
subd. in longi. & brevis & re-
g. voce & se. p. i. n. e. l.

PARS PRIOR: 10
quod habet est extra intellectum.

XII. Ens Reale aliud est Externum, aliud
Internum. Emb. r. a. b. est quod citra mentis fictionem existit

XIII. Externum est, quod extra intelle-
ctum nemine nostrum cogitante existit. v.
g. Arbor. Emb. r. a. b. est quod citra mentis fictionem existit

XIV. Ens Reale Internum est, quod subje-
ctive in intellectu est. v. g. omnes habitus
scientifici. Emb. r. a. b. est quod citra mentis fictionem existit

XV. Ens Reale iterum aliud est per se,
aliud per Accidens. Emb. r. a. b. est quod citra mentis fictionem existit

XVI. Ens per se est, quod representat es-
sentiam simplicem & impartibilem, sive il-
la categoriam certam ingrediatur, sive
omnes transcendat. v. g. Homo, Deus. Emb. r. a. b. est quod citra mentis fictionem existit

XVII. Ens Per Accidens est, quod unam
categoriam Speciem non designat. Sed est
Ens ex pluribus diversarum Categoriarum
Entibus compositum. v. g. Homo Muscus. Emb. r. a. b. est quod citra mentis fictionem existit

XVIII. Ens Per se iterum distinguitur in
Positivum & Privativum.

XIX. Positivum est quod essentiam ve-
ram habet, v. g. visus. Emb. r. a. b. est quod citra mentis fictionem existit

XX. Privativum est vel formae vel habi-
tus. Emb. r. a. b. est quod citra mentis fictionem existit

Emb. r. a. b. est quod citra mentis fictionem existit

13 REPETIT: METAPHYS:

derivata. v. g. Realis unio est duarum in Christo natura-
rum, verum non essentialis, licet personalis.

16. Quæ per accidens sunt, sub scientiam non
cadunt.

17. Cui denegatur habitus, illi nec privatio
convenire potest.

18. A privatione ad habitum non datur re-
gressus. sc: naturaliter à totali v. g. à morte ad vi-
tam. A cecitate naturali ad visum.

Errores. *Unitas & alii
Boni & mali
in reprobis
Declarat*

Errant

1. Timplerus, qui quatuor fingit Ente latiora & intelligibile, aliquid positivum, aliquid & essentialiam.
2. Qui Ens Deo attribuunt loco generis.
3. Scaliger, Deum propriè Ens dici negans.
4. Iterum Timplerus Ens & Essentialiam realiter distinguere volens.
5. Adh: Timplerus Essentialiam & Essentialiam realiter distinguere existimans.
6. Qui Christi humanam naturam propriam existentiam habere negant.
7. Scotistæ conceptum Entis univocum esse, asserentes.

T.R.A

*Quæ considerabo in hinc lapte generis et specialis circa generaliam essentialiam
in hinc lapte generis et specialis circa generaliam essentialiam
in hinc lapte generis et specialis circa generaliam essentialiam*

PARS PRIOR.

TRACTATUS SECVNDVS.

De

AFFECTIONIBUS EN-
TIS ESSENTIALIBUS.

SECTIO PRIMA.

DE AFFECTIONIBUS EN-
TIS SIMPLICIBUS.

ARTICVLVS PRIMVS.

De Affectionibus Entis in genere,
& in Specie de UNITATE.

Præcepta.

- I. Affectiones Entis aliæ sunt Essentialis; aliæ Accidentales.
- II. Essentialis sunt, quæ primariò & essentiali nexu Entitatem in se continent.
- III. Sunt autem duplices Simples & Conjunctæ.
- IV. Simples sunt, quæ solitariè sumptæ respondent amplitudini subjecti.
- V. Et sunt tres: Unitas, Veritas & Bonitas.
- VI. Conjunctæ sunt, quæ non singulæ sed conjunctim sumptæ, adæquant totum subjectum.

Unitas, Veritas & Bonitas

B 3

Et

derivata. v. g. *Realis unio est duarum in Christo natura- rum, verum non essentialis, licet personalis.*

16. *Quæ per accidens sunt, sub scientiam non cadunt.*

17. *Cui denegatur habitus, illi nec privatio convenire potest.*

18. *A privatione ad habitum non datur regressus. sc: naturaliter à totali v. g. à morte ad vitam.*

*Errores. Unitas & alii
Ceterum quilibet
in improbitate
Declarat*

Errant

- 1. *Timplerus, qui quatuor fingit Ente latiora: Intelligibile, aliquid positivum, aliquid & essentialiam.*
- 2. *Qui Ens Deo attribuunt loco generis.*
- 3. *Scaliger, Deum propriè Ens dici negans.*
- 4. *Iterum Timplerus Ens & Essentialiam realiter distinguere volens.*
- 5. *Adh: Timplerus Essentialiam & Existentialiam realiter distingui existimans.*
- 6. *Qui Christi humanam naturam propriam existentialiam habere negant.*
- 7. *Scotistæ conceptum Entis univocum esse, asserentes.*

TRA

TRACTATUS SECVNDVS.

DE

AFFECTIONIBUS ENTIS ESSENTIALIBUS.

SECTIO PRIMA.

DE AFFECTIONIBUS ENTIS SIMPLICIBUS.

ARTICVLVS PRIMVS.

De Affectionibus Entis in genere, & in Specie de UNITATE.

Præcepta.

- I. *Affectiones Entis aliæ sunt Essentialiales; aliæ Accidentales.*
- II. *Essentialiales sunt, quæ primariò & essentiali nexu Entitatem in se continent.*
- III. *Sunt autem duplices Simples & Conjunctæ.*
- IV. *Simplices sunt, quæ solitariè sumptæ respondent amplitudini subiecti.*
- V. *Et sunt tres: Unitas, Veritas & Bonitas.*
- VI. *Conjunctæ sunt, quæ non singulæ sed conjunctim sumptæ, adæquant totum subiectum.*

Unitas, Veritas & Bonitas

- VII. Et sunt vel *Immediata*, vel *Mediata*.
- VIII. *Immediata* Ens immediatè sequuntur, suntq; *Actus* & *Potentia*.
- IX. *Principium*, & *Principatum*; *Causa* & *Causatum*; *Necessarium* & *contingens*. *Corruptibile*; & *Incorruptibile*; *Finitum* & *Infinitum*; *Dependens* & *Independens*; *Esse à se*. & *esse ab alio*. *Increatum* & *Creatum*.
- X. *Mediata* mediantibus simplicibus Enti attribuuntur.
- XI. *Mediante uno* Enti attribuuntur: *Idem* & *Diversum*, (quo pertinent *Modi Distinctionum* & *oppositionum*) *Simplex* & *Compositum*; *Totum* & *Pars*. *Universale* & *singulari*; *Communicabile* & *incommunicabile*.
- XII. *Mediante Vero*, Enti attribuuntur: *Naturale* & *Artificiale*; *Mensura* & *Mensuratum*.
- XIII. *Mediante Bono*, Enti attribuuntur: *Perfectum* & *Imperfectum*; *Complectum* & *Incomplectum*; *Absolutum* & *Respectivum*; *Successivum* & *Permanens*.
- XIV. *Accidentales Affectiones* sunt, quæ secundariò tantùm, non essentiali nexu;

sed

sed sub determinato inessendi modo Enti, quâ Ens est, conveniunt.

XV. Suntq; (& quidem *Conjuncta*) *Subjectum* & *adjunctuum*; *Signum* & *Signatum*.

XVI. De his omnibus ordine convenienti acturi, initium sumimus ab *Uno*.

XVII. *Unum* est, quod in se est indivisum, & divisum (*separatum, distinctum*) à quolibet alio.

XVIII. *Unum* aliud est *Per se*; aliud *Per accidens*.

XIX. *Unum Per se* est, ubi omnia essentialiter coherent & unum sunt v. g. *homo unus est, qui ratione sua essentia humana indivisus est.*

XX. *Unum per Accidens* est Entis per accidens divisio. v. g. *Philosophia* & *Theologia in uno homine faciunt, unum Philosophum Theologum.*

XXI. *Unum per se* aliud est *Indivisum*; aliud *Indivisibile*.

XXII. *Unum Indivisibile* est, quod nec actu nec potestate dividitur. v. g. *Deus*.

XXIII. *Unum Indivisum* est, quod par-

*Unum est actus, & per se notum. B 24 per variam distinctionem res
vix multum comprehendunt, nec oppositum est actibus quod in se actus de
se notum est multo et distinctio, quod est notum actus et unum, actus per
alium multum actus alium operantem.*

Nullitudo, alia est habitudo a quibuslibet

res actu divisas non habet; actu tamen in partes, ex quibus compositum est, dividi potest: v. g. *Corpus*.

XXIV. *Unum* etiam, aliud est *Genere*; aliud *Specie*; aliud *Numerò*; aliud *Analogiâ*; aliud per *Aequivalentiam*.

XXV. *Unum Genere* sunt, quæ idem agnoscunt *Genus*; *Differentiis* autem oppositas habent. v. g. *Homo & Brutum respectu Animalis*.

XXVI. *Unum specie* sunt, quæ *Definicionem* agnoscunt eandem, nec distinguuntur oppositis *differentiis*. v. g. *Aristoteles & Plato*.

XXVII. *Unum Numerò* est, *singulare* sive *Individuum*. v. g. *Paulus Apostolus*.

XXVIII. *Unum Analogiâ* sunt, inter quæ datur similitudo seu proportio quædam, v. g. *Christus & Pastor sunt Unum Analogiâ*.

XXIX. *Unum secundum Aequivalentiam* est; Ubi quid unum continuum manet secundum totum, interim partes illius totius mutantur. v. g. *Aqua in Danubio præterfluens dicitur una, licet partes continuate mutantur*.

*Ordo alius est absolute a respectu Regu-
a ordinis a coordinacione a potestati
ypsi a collegio*

Regule.

1. Non Entis nullæ sunt affectiones, nullæ operationes. *Sc: Reales & propria*. Et hæc sunt affectiones quæ sunt per se
2. Affectiones Entis non differunt realiter ab Ente, sed tantum ex natura rei sive formaliter: quæ ad materiale enim fundamentum unum sunt. Et hæc sunt affectiones quæ sunt per se
3. Unius Rei possunt esse plures affectiones, quarum una non evertit alteram. v. g. *unitas non evertit veritatem, nec veritas unitatem &c.*
4. Nulla affectio destruit Rem cuius est affectio.
5. Affectiones Entis cum Ente reciprocantur. et eorum
Et quidem vel simpliciter vel divisim. Et hæc sunt affectiones quæ sunt per se
6. Omne Ens simpliciter est unum. *Scilicet Ens per se.*
7. Omnis res est una per suam formam.
8. Unitas tantò est major, quantò dignior est ipsius causa. v. g. *Unio panis Sacramentalis & corporis Christi, est potior, quam unitas fasciculi*
9. Unio realis sine unitorum præsentia nulla est.
10. Unio est affecta Entitatis: Multitudo nullitatis.
11. Varietas respectus, non tollit Rei Unitatem v. g. *Unus homo potest admittere plures respectus, ut nihilominus sit & maneat unus homo.*

significando, Instrumentalis) est congruentia orationis & rei, h. e. quando oratio cum re extra mentem posita exactè congruit. v. g. *Homo est animal.*

IX. Huic opponitur *Falsitas*, quippe quæ propriè non in rebus simplicibus, sed in compositione & divisione consistit.

X. Hinc triplicia oriuntur *Falsa*: *Possibilia*, *Impossibilia* & *apparentia*.

XI. *Falsa Possibilia* sunt, quæ quidem actu non sunt, quando esse dicuntur, interim aliquando possunt esse v. g. *Nix jam decidit: Rector hodie disputabit. Illa quidem falsa sunt, cum actu se ita non habeant: Interim non impossibile est, ut ita sint, propterea dicuntur falsa possibilia.*

XII. *Falsa impossibilia* sunt, quæ quando esse dicuntur, nec sunt, nec esse possunt.

Aliàs vocantur *absurda*. v. g. *Lapis vivit; Homo est Spiritus; absurda & falsa impossibilia sunt.*

XIII. *Falsa apparentia* sunt, quæ apparent aliter quam sunt. v. g. *Quando umbras; pieturas imagines & similia pro ipsis rebus sumimus.*

Veri-

XIV. *Veritas Ethica* (aliàs *veracitas*) est congruentia cordis & oris h. e. per quam id, quod in corde sentimus, etiam ore, verbis, factis & gestibus externis exprimere studemus.

XV. Huic opponitur *Mendacium*: de quo vide *Ethicam*.

*Mendacium est falsum verbum
quod dicitur cum scilicet homo sciat quod
dicitur falsum*

Regula.

1. Veritatem rerum non facit Oratio, sed res ipsa. Non enim v. g. quia nos dicimus vel putamus hunc vel illum hominem esse album, albus est, sed propterea, quia albus est, nos qui dicimus, verum dicimus.

2. Veritas est perpetua, invicta penè & immutabilis. veritas enim, juxta illud, premi potest, operari non potest.

3. Veritas primò inest Enti simplici, & propter Ens simplex Enti complexo sive orationi.

4. Quicquid verum est, propterea verum est, quia ad primam veritatem refertur.

5. Veritas Entis est unica, indivisa & simplex, nulloq; modo sibi opposita & repugnans. Aliàs enim aliquid simul esset, & non-esset, quod absurdiss.

6. Nihil potest esse verum in una disciplina & simul falsum in altera: Quia impossibile est, idem esse & non esse.

7. Veritas est in rebus, ut fundamento; in-

con-

conceptu tanquam in imagine. in voce & literis tanquam signis externis.

8. Veritas per se sufficientissima est, ad sui defensionem, neq; indiget opis externae à Mendacio petita.

9. Antiquissimum quodq; verissimum. Scilicet simpliciter antiquissimum: quod enim tantum secundum quid antiquum est non statim verum est.

10. Non omne quod apparet, verum est.

11. Falsitas non est perpetua sed tandem dissolvitur.

12. Falsitas & multiplex & infinita; sicuti haereses sunt infinitae.

13. Qui falsum dicit non statim fallit. Unde distinguitur inter mentiri & mendacium dicere.

14. Error non est solus, habent errata sequaces.

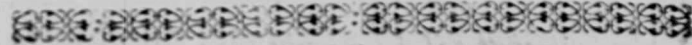
Errores.

1. Timplerus reprehendens Suarezium quod solam virtutem in essendo ad Metaphysicam referat.
2. Idem, veritatem non ad aequatam Entis affectionem esse putans.
3. Idem, veritatem Entis aliquid superaddere existimans.
4. Duplicem veritatem, aliam Theologicam, aliam Philosophicam asserentes.

Errant

qui secum... s. Pro-

5. Protagoras & Anaxagoras, qui rerum veritatem in arbitrio hominis volebant esse positam.
6. Logici, qui statuerunt veritatem esse tantum affectionem orationis, sive propositionis.

ARTICVLVS TERTIVS.

DE BONITATE.

Præcepta.

- I. Bonitas est perfectio Entis convenientis. v. g. Spiritus essentialiter dicitur bonus, quando habet essentiam vel perfectionem essentialem naturæ Spiritus consentaneam.
- II. Bonum primò aliud est Transcendentiale, aliud Naturale; aliud Morale.
- III. Bonum Transcendentiale negatio defectus cuiusq; rei in suo genere: ut modò dictum.
- IV. Bonum Naturale est congruentia naturæ, adeoque est convenientia, prout ad naturam determinata est v. g. Robur in membris, sagittas &c. Bonum Naturale est omne quod est in suo genere.

V. Bonum Morale est perfectio actus vel convenientia Entis cum recta ratione. v. g. omnes virtutes Ethica & Theologica.

VI. Bonum Secundò, aliud est per Essentiam; aliud per participationem.

VII. Bonum per essentiam est, quod in se & per se bonum est, & à nullo alio bonitatem suam accepit. v. g. Solus Deus.

VIII. Bonum per participationem est omne id quod derivatum est à primo & summo. v. g. omnes res create.

IX. Bonum Tertio, aliud est verum; aliud apparens.

X. Bonum verum est, quod homo nulla pravâ opinione aut affectu raptus, appetit. v. g. Honestè vivere, suum cuiq; tribuere.

XI. Bonum apparens est, quod homini aliquo affectu, aut opinione pravâ abrepto placet. v. g. Ebrietas, vindicta privata.

XII. Bono opponitur Malum, quod est privatio perfectionis debitæ in esse.

XIII. Malum (1.) aliud est simpliciter; aliud alteri.

XIV. Malum simpliciter est, quod nulli convenit

convenit rei, & cuius desiderio nemo afficitur. v. g. In perpetua servitute, aut continuis morbis vivere.

XV. Malum alteri illud est, quod uni rei convenit, alteri non item, sed ei potius contrarium est. v. g. venenum;

XVI. Malum (2.) aliud est Culpe; aliud Pœna.

XVII. Malum Culpe (aliàs Malum delicti) est quædam inordinatio ex actione vel omissione causæ liberè agentis proveniens. v. g. omnia peccata.

XVIII. Malum pœnae, (aliàs Supplicii) est omnis Carentia boni naturalis, quæ malum Culpæ sequitur, & à prima causa ob commissum malum Culpæ infligitur. v. g. bellum, pestis, exilium. Et hujus mali origo Author hinc p̄bit.

XIX. Malum (3.) aliud per se; aliud per accidens.

XX. Malum per se est, quod perfectionis debitæ privationem significat. v. g. peccatur originale. Num per se Malum dicitur. Ad hoc in questione ep̄t. peccate

XXI. Malum per accidens est, quod alteri

quodlibet
libere ap̄t
u.

... malum simpliciter est, quod nulli convenit...
... malum simpliciter est, quod nulli convenit...
... malum simpliciter est, quod nulli convenit...
... malum simpliciter est, quod nulli convenit...
... malum simpliciter est, quod nulli convenit...
... malum simpliciter est, quod nulli convenit...
... malum simpliciter est, quod nulli convenit...
... malum simpliciter est, quod nulli convenit...
... malum simpliciter est, quod nulli convenit...
... malum simpliciter est, quod nulli convenit...

... in perpetua servitute, aut continuis morbis vivere...
... Malum alteri illud est, quod uni rei convenit, alteri non item, sed ei potius contrarium est...
... Malum (2.) aliud est Culpe; aliud Pœna...
... Malum Culpe (aliàs Malum delicti) est quædam inordinatio ex actione vel omissione causæ liberè agentis proveniens...
... Malum pœnae, (aliàs Supplicii) est omnis Carentia boni naturalis, quæ malum Culpæ sequitur, & à prima causa ob commissum malum Culpæ infligitur...
... Malum (3.) aliud per se; aliud per accidens...
... Malum per se est, quod perfectionis debitæ privationem significat...
... Malum per accidens est, quod alteri

in bono potest haberi et bonum habentes bonitatem quae
salvum et qualitativam non est bonum qualitativum sed quod
salvum

27 REPETIT: METAPHYS:

rius pravitate inficitur. v. g. *Bona opera in homine non renato.*

Regula.

1. Omne quod est, in quantum est, bonum est, scilicet *transcendentale.*
2. Nihil nisi bonum appetitur. sc. a voluntate sana: siq; non bonum verum, tamen *apparens.*
3. Bonis omnia bona sunt, sc. *vel per se, vel ex eventu.* v. g. *Lapsus primorum parentum; morbi & c.*
4. Quod per se Bonum est, praestantius est illo, quod ex Accidenti bonum est. v. g. *Sanitas deambulatione.*
5. Omne malum est in bono, & non est malum, quod non fit in bono: *Non autem in illo bono cui opponitur, sed in alio.* v. g. *Morale malum in bono Naturali & c.*
6. Bonum & finis inter se convertuntur. *Intellige bonum, quatenus terminat appetitum. Alias etiam media possunt esse bona, sed non terminative, verum tantum ordinative.*

Nullum Ens potest dici malum in quantum Ens est, sed in quantum caret quoddam esse. *Sicut habet malum in se causam efficientem.*

8. + Malum non habet causam efficientem, sed deficientem: *intellige efficientem proprie dictam.*
9. Malum non appetitur formaliter h. e. per se.

PARS PRIOR. 28

se, qua malum, sed materialiter sub ratione alicujus boni.

10. + Ex duobus malis minus est eligendum: Omne enim malum cum majori malo comparatum rationem boni nanciscitur.

Errores.

1. Timplerus negando bonitatem esse affectionem Entis adequatam.
2. Idem, dum omnem bonitatem qualitatem esse statuit.
3. Manichaei & Priscillianistae, qui senserunt aliquas res esse naturam suam malas simpliciter, & nullo modo bonas.
4. Hervaeus, opinans formalem rationem boni esse ipsum Ens.
5. Calviniani illi, qui Deum causam mali esse, blasphemant.
6. Scholastici, Malum Ens Positivum statuentes, cum sit privativum.

Errant

SECTIO SECUNDA. DE AFFECTIIONIBUS ENTIS CONJUNCTIS IMME-

DIATIS. ARTICVLVS PRIMVS. ACTU ET POTENTIA.

De actu et potentia...
Dicitur actus...
Potentia...
Actus et potentia...
Pr...

Solutus ab omni potentia passiva vel potentialitate. v. g. Solus Deus.

VII. *Actus Impurus* est complicatus cum aliqua potentialitate, vel cum Materia. v. g. *Angeli*, quippe qui compositi dicuntur ex *Actu* & potentia.

VIII. *Actus* (3.) alius est *Primus*; alius *Secundus*.

IX. *Actus Primus* est nihil aliud quam forma, ad quam consequitur vel consequi potest operatio. v. g. *Anima est actus primus corporis*.

X. *Actus Secundus* est ipsa operatio à forma illa producta. v. g. *Ratiocinatio*, quia est operatio animæ, dicitur actus secundus in respectu ad animam rationalem.

XI. *Actus* (4.) alius est *Signatus*; alius *Exercitus*.

XII. *Actus Signatus* vocatur, quatenus à singularibus abstractus ita sumitur. v. g. *Genus*, *Species*, *Axioma* &c. in *Logicis* considerantur in *Actu* signato.

XIII. *Actus Exercitus* est actus, prout in singularibus multiplicatus est, adeoque in

REPETIT: METAPHYS:

Præcepta.

I. *Actus* est qui dirigitur ad potentiam, eamq; complet & perficit. v. g. *Forma hominis, anima rationalis, est actus & completio istius potentia, qua erat in semine ad hominem.*

II. *Actus* (1.) alius est *Essentia* alius *Subsistentia*.

III. *Actus Essentia*, est qui rem ita aduat, ut ejus essentia constet, quæ definitione representatur. v. g. *Actum essentia considero in rosa, quando ejus quiditatem scrutor sine ulla consideratione existentia.*

IV. *Actus Subsistentia* (vulgò *Existentia*) est, quò non tantum aliquid quiditative dicitur, sed etiam in certa & propria materia existere sumitur, b. e. est ipse modus subsistendi. v. g. *humanitas, prout est in supposito individuo, vel humanitas personata habet actum subsistentia.*

V. *Actus* (2.) alius est *Purus*; alius *Impurus*.

VI. *Actus Purus* est, qui est solutus & ab-

concreto consideratur. v. g. Genus, Species, Axioma &c. in aliis disciplinis considerantur in actu exercito.

XIV. Potentia est id, quod actum suum nondum habet, habere tamen potest. v. g.

Rosa, qn. in hyeme in sua planta, nec adhuc producta est, suo tempore tamen produci potest, dicitur esse potentia.

XV. Potentia alia est Activa; alia Passiva.

XVI. Potentia Activa, est vis agendi in aliud, in quantum est aliud.

XVII. Potentia Activa est vel Infinita, vel Finita.

XVIII. Potentia Infinita, est Entis infiniti, & dicitur omnipotentia, quæ soli Deo tribuitur.

XIX. Potentia infinita iterum alia est absoluta; alia ordinaria.

XX. Absoluta Dei potentia dicitur, quæ Deus simpliciter omnia potest, quæ fieri possunt. Sic Deus posset incredulos quæ tales, salvare.

XXI. Ordinaria Dei potentia dicitur, quæ Deus agit modo ordinario, per certa me-

Potentia Activa in se habet vim

quæ ab ipso deo potest fieri

Infinita vim habet in se, ut dicitur in 1. 2. de potentia

dia ab ipso instituta. v. g. sic Deus non potest nisi credentes salvare.

XXII. Finita potentia est Entium finitorum, nempe creaturarum.

XXIII. Potentia Finita alia Rationalis; alia Irrationalis.

XXIV. Potentia Rationalis dicitur libera & voluntaria, quæ omnibus ad agendum requisitis positis, in agendo est indifferens, ita ut possit agere vel non agere. Talis agendi vis est in Angelis & hominibus v. g. Hæc potentia fretus studiosus potest scribere & non scribere. Disputare & non disputare.

XXV. Potentia irrationalis dicitur illa, quæ sine ratione & libertate agit. Estque ipsa Potentia naturalis, quæ determinata est ad unum. Sic v. g. Sol habet potentiam Calefaciendi, ita, ut non possit non Calefacere.

XXVI. Potentia Passiva est aptitudo si-
ve receptibilitas quædam, quæ quippiam, pati potest ab altero, quatenus est alterum. v. g. in homine multifaria datur potentia passiva, perpetiendi frigus, calamitates, famem &c.

est principium in se a se potest ab altero quæ ab altero

XXVII. *Potentia Passiva* alia est *Objectiva*, alia *Subjectiva*.

XXVIII. *Potentia Objectiva* nihil est aliud, quàm respectus rei possibilis ad suum agens, à quo produci potest. v. g. *Secundùm* *banc potentiam mundus ante creationem etiam respectu Dei extitisse dicitur.*

XXIX. *Potentia Subjectiva* est quædam aptitudo in aliquo subjecto, ex quo ipse actus educitur. v. g. *Secundùm* *banc potentiam omnes formæ in materia prima, & forma pulli in ovo esse dicitur.*

XXX. *Potentia Subjectiva* iterum alia est *Naturalis*, alia *Obedientialis*.

XXXI. *Potentia Naturalis* est, quæ ab agente suo naturali, in actum naturalem, potest deduci naturaliter. v. g. *in aqua est potentia naturalis ad glaciem, cum naturaliter per operationem frigoris tanquam per causam naturalem actum ex aqua fiat glacies.*

XXXII. *Potentia Obedientialis* est ea, secundùm quam quid potest admittere actum, non per naturalem inclinationem sive propensionem, sed per non repugnantiam.

tiam. v. g. *Ex ligno fieri potest scamnum, mensa, tabula. Ex aqua in Cana Galilææ fecit Christus vinum:*

XXXIII. *Potentia* tandem alia est *Remota*, alia est *propinqua*.

XXXIV. *Potentia Remota* est, quæ non nisi plurimis intermediis mutationibus educi potest in actum. v. g. *Sic dicunt quod ex venabulo possit fieri venator, ex trunco rusticus, ex hasta Miles.*

XXXV. *Potentia proxima* est, à qua ad actum immediatus datur transitus. v. g. *è semine arboris fit arbor.*

Regule.

1. Actus ordine naturæ, temporis & cognitionis prior est Potentiâ; v. g. *Gallina prior est ovo.*
2. Actus primus præcedit secundum: *causa enim prior est effectui. quia est fundamentum in se.*
3. Posito Actu primo non statim infertur secundus. v. g. *Licet homo sit risibilis, tamen non semper ridet. sed quia actus risus non est per se.*
4. Posito actu secundo necessariò infertur primus. v. g. *Quia feminam video actu secundo ratiocini-*

riocinari, igitur concludo, quod sit animal rationale, & per consequens Homo. *non enim omni actu potest per se*

5. Negatō actu secundō non semper negandus est primus. v. g. licet corpus Christi in cœna non videatur, non palpetur; *non enim in actu est in se* propterea non abest.

6. Nullus fit actus nisi in materia prædisposita. v. g. Lapis non potest esse animatus.

7. Quantum quidvis habet essentia, tantum etiam habet potentia. v. g. Quia Deus est perfectissimus in essentia, etiam est perfectissimus in potentia, & per consequens: omnipotens. *non enim quidvis potest esse*

8. Id quod potestate est, nondum est. v. g. Semen arboris non est arbor.

9. Nullum Ens in potentia habet sua accidentia in actu. v. g. Semen hominis non ratiocinatur.

10. Nulla potentia potest seipsam in actum deducere. v. g. in Tyrone aliquo potentia est ad eruditionem; ista autem potentia seipsam actuare non potest, sed opus est institutione & exercitatione, per quam ista potentia in actum deducatur.

11. Non in quocunq; negatur actus eidem statim est attribuenda potestas, nisi subjectum sit habile. v. g. N. V. Homo actu cornutus non est, E. potestate.

12. Impossibilia posse non est posse, sed non posse. v. g. Si Deus posset factum infectum reddere, mori, mentiri &c. non esset omnipotens, sed impotens.

Erro-

Errores.

- Errant
1. Scotus inter Actum & Potentiam reale discrimen esse negans.
 2. Beza universale discrimen faciens inter δύναμιν potentiam & ἐξουσίαν potestatem.
 3. Zabarella omnem potentiam esse in secunda specie Qualitatis, statuens.
 4. Adversarij, qui in homine ad conversionem sui Potentiam Activam dari affirmant.
 5. Plinius, qui per hoc Deo aliquid detrahi existimat, quod mori & fallere non possit.
 6. Thomistæ cum Aquario Actum Entitativum impugnantes, & chimericum figmentum esse dicentes.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De

PRINCIPIO ET PRINCIPIATO.

Principia sunt quæ Præcepta.

I. Principium est id à quo aliquid procedit quocunq; modo.

Estque

II. Est que principaliter vel minus principaliter consideratum.

III. Principium principaliter dictum est Effendi vel Cognoscendi. *Ista ratio non potest esse nisi in actu*

IV. Principium Effendi est, à quo aliquid fit, aut habet ut sit. v. g. *Materialis* Materia & forma, respectu corporum naturalium.

V. Principium cognoscendi est ratio quaedam, per quam tanquam per se notum, quid, innotescit aliud. Talia principia sunt in disciplinis varia. v. g. Totum est majus quilibet sua parte: Quodlibet est aut non est.

VI. Minus principaliter consideratum, Principium dicitur, quod tantum in ordine positum est sine omni dependentiae ratione. v. g. Consul est principium Senatus, & Fundamentum est principium domus.

VII. Principiatum est, quod ordinem habet ad principium. v. g. Corpora Physica sunt principiatà Materia & Forma.

Regula. tunc ratio non potest esse nisi in actu
Regula. *pl. est ratio non potest esse nisi in actu*

i. Principiorum Ratio solum ad Metaphysicam pertinet. *non potest esse nisi in actu* Scilicet in actu signato. Insuper intelligentur principia prima & universalia, non autem parti-

particularia. *non potest esse nisi in actu* Hac enim pertinent ad particulares disciplinas.

2. In principiis non datur progressus in infinitum. Quia per se subordinantur. Ergò tandem deveniendum est ad primum primum, in quo tanquam in ultimo acquiescimus, & ad cujus normam cetera dirigantur. *non potest esse nisi in actu*

3. Principia effendi sunt etiam principia operandi h. e. Unde res habet, ut sit, inde etiam habet, ut operetur.

4. Pndens ab alio, principium primum dici nequit. *non potest esse nisi in actu*

5. Principia effendi sunt etiam principia cognoscendi, sed non vice versa. *non potest esse nisi in actu* Scilicet: remota principia, non

6. Alia sunt aliorum principia. Intellige non primum, remota & universalia, sed secunda proxima & particularia principia.

7. Omnis causa est principium, sed non omne principium est causa. v. g. Pater in divinis dicitur principium filij non causa. Privatio est principium generationis, non causa. Aurora est principium diei, non causa.

8. Principium primum & summum dignitate est illud: Deus est. Primum & summum generalitate est hoc: Impossibile est idem esse & non esse.

9. Contra negantem principia non est disputandum. Scilicet à priori in illa disciplina, cuius negat, possumus tamen à posteriori. *non potest esse nisi in actu*

non potest esse nisi in actu
Ergo
non potest esse nisi in actu

Errores.

- Errant*
1. Qui quadam principia actu nobiscum nasci asserunt.
 2. Qui principia rationis confundunt cum principiis Theologiae.
 3. Qui unius scientiae objectum, per alterius principia demonstrare volunt.
 4. Photiniani, negantes aeternitatem Christi, eò quòd Pater ipse principium.

ARTICVLVS TERTIVS.

De
CAUSA ET CAUSATO.

Præcepta.

- Causa nōq̄ a Causa*
- I. Causa est principium, quod importat influxum ad esse causati. h. e. *causa est tale principium, quod dat esse alteri: v. g. Sartor est causa vestis, quam efficit.*
 - II. Causa (r.) alia est per se, alia per Accidens. *non causa non causa à logius*
 - III. Causa per se est, à qua directè pendet causatum. v. g. *Homo producit hominem, Leo Leonem.*

IV. Causa

IV. Causa per Accidens est, quæ accidentariò modò ad effectum producendum, concurrat. v. g. *Veritas odium parit: ex malis moribus oriuntur bonæ leges.*

V. Causa per se alia est Prima, alia Secunda.

VI. Causa prima est, quæ in ordine prima est.

VII. Causa prima alia est Suprema omnium causarum; alia proxima seu immediata.

VIII. Causa Suprema omnium causarum est, quando à causis ad effectum descendimus. v. g. *Sol et homo generat hominem. Na hic à causa*

IX. Est quæ vel Simpliciter prima, vel Secundum quid

X. Simpliciter prima est, quæ nullo respectu secundæ dicitur v. g. *Deus.*

XI. Secundum quid prima est, quæ certo respectu tantum prima dicitur v. g. *intellectus & astra nonnunquam appellantur causa prima.*

XII. Causa prima proxima est, quando ab effectu ad causas ascendimus h. e. quæ immediate effectum tangit, & cum eo proxime

mè

mè cohæret. v. g. *Anima est prima causa vita.* ^{quæ à primo motore pendet}

XIII. *Causa Secunda* est, quæ primæ subordinatur, & in causando ab illa pendet. v. g. *Homo generans hominem, & omnia agentia particularia sunt cause secunde, quia à Deo tanquam à primo motore dependent.*

XIV. *Causa (2.)* alia est *Universalis*; alia *Particularis*.

XV. *Causa Universalis* est, quæ non est ad unum determinata effectum, sed omnium, vel plerorumque causa existit. v. g. *Deus, cælum, Sol, stelle & influxus cælestes.*

XVI. *Causa particularis* est, quæ ad unum effectum determinata est. v. g. *Pyrus dat pyra, malus poma.*

XVII. Estque vel *Remota* vel *proxima*.

XVIII. *Remota* quæ non immediatè ad effecti productionem concurrat, sed medi-
antibus aliis id in actum deducit.

XIX. *Proxima* est, quæ effectum sine aliorum interventu immediatè tangit. v. g. *In animali causa remota sunt Elementa; proxima, corpus organicum.*

XX Causa

XX. *Causa (3.)* alia est *Ordinaria*, alia *Extraordinaria*.

X XI. *Causa Ordinaria* est, quæ consueto modo, per vim solitam & ordinariam causat & aliquid producit. v. g. *Sol per ordinariam causam semper movetur, oritur & occidit.* ^{quæ ordinariè causat.}

XXII. *Causa Extraordinaria* est, quæ miraculosè & insolito modo causatum ali-
quod ponit v. g. *Extraordinario modo fiebat, ut Sol in pugna Josue staret.* ^{quæ extraordinariè causat.}

XXIII. *Causa (4.)* alia est *adequata*; alia *inadequata*.

XXIV. *Causa adequata* est, quæ cum effectu suo recurrit v. g. *Rationalitas est causa risibilitatis.* ^{reciprocatur} *Risibilitas est causa Rationalitatis.* ^{vide demon in Logica Bar. Solmi}

XXV. *Causa inadequata* est, quæ cum effectu non recurrit, sed ei inæqualis est. v. g. *Animal est causa risibilitatis.* ^{non a. duo risibilitas est causa animalis}

XXVI. *Causa (5.)* alia est *Revera talis*, alia *sine-qua-non*.

XXVII. *Causa Revera talis* est, quæ non adest otiosa, sed reipsâ agit in effecto aliquo producendo, aut pars est ejus rei, quæ

D

con-

constituitur. v. g. *Effic: materia, forma, finis.*

*fine dicitur
non esse* **XXVIII.** *Causa sine Qua* Non est, quæ nihil agit, nec est pars constituens, sed est tantum quiddam sine quo non fit effectus, & si non adesset agens impediretur. v. g. *Color natus est efficacia purgationis causa sine qua non.* *Ratio nigræ* *Debetur in se*

XXIX. Tandem *Causa* juxta species suas, alia est *Interna*, alia *Externa.* *Contra dicitur in*

XXX. *Interna* sunt *Materia* & *Forma.*

incipit **XXXI.** *Materia* est id, ex quo quippiam fit, eo pacto ut insit. v. g. *ex corio Calceus.*

XXXII. *Materia* alia est *In Qua*; alia *Circa Quam*; alia *Ex Qua.*

XXXIII. *Materia In Qua* est subjectum in quo aliquid inhæret. v. g. *Tabula est materia in qua nigredinis.*

XXXIV. *Materia Circa quam* est subjectum potentiarum & scientiarum sive disciplinarum. v. g. *Materia circa quam versatur Sator est pannus, aut aliud ex quo fit vestis.*

Mate-

XXXV. *Materia Ex Qua* & proprie sic dicta est vel *Prima* vel *Secunda.*

XXXVI. *Materia prima* est primum subjectum ex quo inexistente res fiunt & in quod ultimò resolvuntur. v. g. *in Phisicis corporibus est massa communissima, ex qua constant omnia corpora.*

XXXVII. *Materia Secunda* est, quæ non est simplex, sed prævijs dispositionibus & formâ essentiali jam determinatur. v. g. *Aqua est materia nubium.* *quæ habet formam à prima*

XXXVIII. *Materia Secunda* alia est *Intelligibilis*, alia *Sensibilis.* *Nota est ab aliis finis*

XXXIX. *Materia Intelligibilis* est id, cui notionem mens attribuit ob meliorem cognitionem, in sua verò natura nihil minus est quàm materia. v. g. *Materia Syllogismi Logici sunt tres propositiones.* *Præmissæ & conclusio nota per se*

XL. *Materia sensibilis* est, omnis illa, ex qua aliquid fit, & revera extrà mentem componitur. v. g. *ex farina fit panis.* *quæ sunt ab aliis*

XLI. Estque tum *Transiens*, tum *Permanens.*

XLII. *Transiens* est, quæ in generatione *Voce dicitur aliter* **D 2 materia** *transiens* **perie**

perit & aliam formam induit. v. g. *ex ovo fit pullus; ex semine arboris, arbor.* *Ex farina fit panis*

luc n
effecto per
manet
XLIII. *Materia permanens est, quæ totam*
essentia suæ naturam & integritatem reti-
net, illamq; ad constitutionem Compositi,
tanquam partem essentiali confert. v. g.
ex are fit statua; ex argento poculum.

Forma ab inprimis in actu ab actu in actu
XLIV. *Forma est quæ dat esse Rei. Eandem*
scilicet constituendo, ab alijs distinguendo, &
certas operationes producendo.

Forma est ut respicitur
XLV. *Forma Primò alia est Informans; alia*
Assistens.

XLVI. *Forma Informans est, per quam res*
est id quod est.

XLVII. *Estq; vel Essentialis, vel Acciden-*
talis.

XLVIII. *Essentialis est, quæ ipsam essen-*
tiam constituendo facit unum Ens per se.

Forma est ut respicitur
XLIX. *Estque vel Separabilis vel Insepara-*
bilis.

que à mat
del diffente
separa
que à mat
L. *Separabilis est, quæ sublatâ materiâ*
subsistit. v. g. Anima rationalis.

inseparabilis
que à mat separari nequit.
LII. *Inseparabilis est, quæ quia à materiâ*
simpliciter pendet, existere extra subje-
ctum

anima separata
quæ quædam sunt finibus proprijs ab alijs bonis
separata sunt
Actum nequit. v. g. *Forma reliquorum ani-*
martium

LII. *Estque tum Generica, tum Specifica.*

LIII. *Generica est, quæ dat actum imper-*
fectum & cum potestate junctum. v. g. ani-
ma sentiens & vegetans in homine.

LIV. *Specifica est, quæ dat ultimum,*
actum essendi & existendi. v. g. anima ra-
tionalis in homine.

nihil aliud quod determinat
L V. *Forma Accidentalisis est, quæ acciden-*
taliter essentiam determinat; cumque ea,
unum Ens per Accidens constituit. v. g. eru-
ditio in homine, est forma hominis quia per
eruditionem homo fit & dicitur eruditus.

LVI. *Estque vel Naturalis, vel Artificialis.*

LVII. *Naturalis est, quam constituunt,*
Accidentia subjecti per naturam inhæren-
tia. v. g. Quod homo incedit erecto corpore, à
forma naturali est.

formæ in corpore
LVIII. *Artificialis est, quæ ab arte in*
materiam introducit. v. g. Forma Mense,
vestis, cultri &c.

LIX. *Forma Assistens est, quæ motum &*
operationem alicujus rei dirigit, ipsam ve-

rò essentiam non ingreditur. v. g. *Nauta est forma navis assistens, qui cursum & viam navis dirigit.*

LX. *Forma Secundò: Alia est Metaphysica; alia Physica; alia Logica.*

LXI. *Forma Metaphysica est ipsius rei quidditas & essentia tota. v. g. Humanitas Hominis forma est.*

LXII. *Forma Physica est altera pars compositi in materiam recepta. v. g. Forma essentialis, quæ in homine est anima rationalis, est forma Physica.*

LXIII. *Forma Logica (aliàs Differentia specifica dicta) est, quæ Genus ad speciem restringit. v. g. rationalitas in definitione hominis.*

LXIV. *Cause externa sunt Efficiens & Finis.*

LXV. *Efficiens est, à qua primò fit actio. Reliqua enim cause agunt quidem, sed non primò, verùm virtute cause efficientis.*

LXVI. *Efficiens (I.) alia est Principalis; alia Minus principalis.*

LXVII. *Efficiens Principalis est, causa à qua primò, vel quæ primario causat. pro:*

propria & prædominans. v. g. *Dux belli est primarius autor.*

LXVIII. *Efficiens Minus principalis est causa adjuvans, quæ in agendo cooperatur causæ principali. v. g. ^{causam} ^{causat} *Militas in bello & auxiliatur Ducem.**

LXIX. *Estque vel Impulsiva; vel Instrumentalis.*

LXX. *Efficiens impulsiva est, quæ principali servit eam movendo & impellendo. v. g. odium sæpè impellit hominem ad calumnias.*

LXXI. *Estq; alia Interna, alia externa.*

LXXII. *Efficiens Impulsiva interna (Græcè ἐγγυσιμένη) est, quæ intus impellit ad faciendum quippiam. v. g. affectus, ambitio, libido, invidia. &c.*

LXXIII. *Efficiens impulsiva extrinseca (Græcè ἐξωγενή) est, quæ exterius movet & excitat. v. g. Convitia sæpè sunt causa pugnae & verberationis.*

LXXIV. *Efficiens Instrumentalis est, quæ ad effectum producendum à causa principali assumitur. v. g. Penna est instrumentum scribæ.*

- LXXV. Instrumentum aliud efficiens, v. g. ignis quo utuntur chimici (2) aliud passivum v. g. Malleus, quo utitur faber (3) Aliud Naturale, v. g. Manus (4) aliud artificiale, v. g. rbeda (5) Aliud animatum, v. g. Milites victoria (6) aliud inanimatum, v. g. Bombarda, hasta gladius (7) Aliud corporeum, sive manuale, v. g. incus (8) aliud spiritale sive mentale, v. g. Logica. & c. quæ per naturam agit nec potest non agere
- LXXVI. Efficiens (2.) alia est Naturalis; alia Voluntaria.
- LXXVII. Efficiens Naturalis est, quæ infirmitatē naturā & facultate, sine deliberatione agit. v. g. ignis urit. Magnes trahit ferrum.
- LXXVIII. Efficiens Voluntaria est, quæ destinatio Consilio & liberā voluntate effectum producit. v. g. Deus liberrimè creavit omnia; Homo liberè frequentat conciones publicas.
- LXXIX. Efficiens (3.) alia est per Emanationem; alia per Transmutationem.
- LXXX. Efficiens per Emanationem est, quæ effectum sine mutatione & passione, producit. v. g. Sol est causa luminis in aëre, quia

quia nempe lumen quasi emanat ex sole. Et anima rationalis efficiens risibilitatis.

LXXXI. Efficiens per Transmutationem est, quæ cum mutatione & Passione agit. v. g. arcularius efficit tabulam vel scamnum.

LXXXII. Estque vel Univoca vel Aequivoca.

LXXXIII. Efficiens Univoca seu formalis est, quæ effectum ejusdem rationis & speciei per virtutem formæ suæ producit. v. g. Homo generans hominem.

LXXXIV. Efficiens Aequivoca, seu virtualis est, quæ effectum alterius rationis h. e. speciei à se diversum producit. v. g. Sol producit ranas.

LXXXV. Finis est causa cujus gratiā res est v. g. eruditio est finis studiosi.

LXXXVI. Finis Primò alius est Principalis; alius Minus principalis.

LXXXVII. Finis principalis est, ad quem omnia referuntur. v. g. Finis principalis studiorum est honor Dei, Ecclesia & Republicæ salus.

LXXXVIII. Estque vel Simpliciter Prin-

cipalis & ultimus; vel Secundum quid & in certo genere.

LXXXIX. Finis Simpliciter I. incipialis est, qui nullum prorsus alium finem habet, ad quem referatur, sed ultimò terminat actionem agentis. v. g. *Gloria Dei est principalis & ultimus finis omnium nostrarum actionum.*

XC. Finis Principalis in certo genere (aliàs intermedius & subordinatus) est, qui ordinatur in ulteriorem finem. v. g. *Eruditio est finis principalis studiosi, qua tamen dirigitur in salutem Ecclesie vel Reipublica.*

Cui ad alium tendit. XCI. Finis Minus principalis seu secundarius est, qui propter aliud intenditur, & ob aliud consequendum amatur. v. g. *Libros emere, lectiones audire & ediscere sunt finis studiosorum.*

XCII. Finis Secundò alius est *Internus*; alius *Externus*.

XCIII. Finis Internus est, qui in ipsa arte consistit, & ab illa acquiritur, nec ab eadem abesse potest, v. g. *Finis Logica internus est Syllogismus.*

XCIV. Finis Externus est, qui extra artem

con-

consistit, & ab ea sapissime abesse potest. v. g. *Finis Logica externus est veritatis investigatio & consecutio.*

XCIV. Finis, Tertio, alius est *cujus*; alius *cui*.

XCVI. Finis Cujus est, ^{quod est finis} *cujus* acquirendi gratià efficiens movetur & agit. v. g. *Sanitas est finis Cujus in Medicina.*

LCVII. Finis Cui est ^{terminus} *ulius* rei in ratio, cui finis procuratur. v. g. *Medicina finis cui est egrotus.*

XCVIII. Causatum est quod à causa suum esse habet.

XCIX. Est quæ aliud *Materiatum*, aliud *formatum*, aliud *Effectum*, aliud *Finitum*.

C. Materiatum est, quod à materia existit. v. g. *Calceus est materiatum Corij.*

CI. Formatum est, quod à forma dependet. v. g. *Homo est formatum anime rationalis.*

CII. Effectum est, quod ab efficiente producitur. v. g. *Mensa est effectum arcularij.*

CIII. Finitum est, quod à fine dependet. v. g. *Navigatio est finitum lucri.*

Regu-

Regule.

1. Omnis causa suo effectu prior est Ordine naturæ, cognitionis & dignitatis. Ordine Naturæ; quatenus causa dat, effectum accipit. Ordine cognitionis; Si spectes cognitionem à priori, sive distinctam illam. Ordine dignitatis, si spectes causam quatenus causa est.
2. Causæ sibi invicem sunt causæ. h. e. porrigunt sibi mutuas operas. Sic finis movet efficientem, materia formam sustentat, forma materiam perficit.
3. Qualis causa talis effectus. Valet in causis per se & univocis, & deniq; respicit attributa cause, in quantum causa est.
4. Nihil est causa sui ipsius. Quia nihil potest seipso esse prius & posterius.
5. Causa nihil potest dare effecto, quod ipsa non habeat formaliter vel eminenter. Formaliter h. e. eodem modo sive subjective. Eminenter, h. e. modo excellentiori, sive virtualiter & effective.
6. Causa sufficiens in actu producit effectum. Hæc duo enim, sufficientia scilicet & actus, requiruntur, ut sequatur effectus.
7. Causa causæ est etiam causa causati. Valet in causis per se & essentialiter subordinatis; non verò in causis per accidens, seu accidentaliter subordinatis.

8. In

8. In nullo causarum genere datur progressus in infinitum. Natura enim abhorret ab infinito.

9. Ex Materia & forma fit unum per se. Sunt enim partes essentielles.

10. Materia est causa multiplicationis & confusionis. Contra forma est causa distinctionis scil: primaria & accurata. Hinc Genus materiae, differentia specifica forma est Symbolum.

11. Materia & forma sunt principia simul existentia. Quicquid igitur habet materiam, idem habet & formam & viceversa.

12. Materia appetit suam formam. Absentem appetitu desiderii; presentem appetitu complacentia.

13. Ex nihilo nihil fit. sc. ex nihilo negativo. h. e. pure nihilo nihil generatur in rebus naturalibus.

14. Quicquid materiae est expers etiam passionis est expers. Intellige de eo, quod per se est, & erit universaliter vera. Nam materia est passionis principium, quod ubi non datur, ibi nec ipsa passio dari potest. Sic v. g. anima rationalis per se passionis est expers, quia materialis non est; Interim tamen ad eam passio quoq; pertingere potest, quatenus cum materia, corpore nim. conjuncta est.

15. Materia est prior formâ scil. prioritare natura; quia materia rationem subjecti habet. Interim ordine dignitatis forma prior est materiâ; quia forma

habet esse effectum per se per se habet esse effectum materiam
 quod est per se habet esse effectum materiam
 quod est per se habet esse effectum materiam

Topica causa: proxima & adæquata rationi operante

materiam actualat, perficit & in perfecta specie constituit.

16. Unius rei unica tantum est forma. Intel-
lige de forma essentiali non accidentali; De forma spe-
cifica non Generica.

17. Forma non conspicitur, non incurrit in
sensus. scilicet: a priori; interim tamen a posteriori, per
operationes & effectus.

18. Sublato formali manere potest materiale.
Valet de formali respectivo non absoluto.

19. Dans formam dat etiam consequentia
formam proprietates nimirum & actiones. v. g.
Qui dat rationalitatem homini, dat etiam risibilitatem
tanquam rationalitatis consequens.

20. Deus dat esse rei, forma dat esse rei & ma-
teriadat esse rei. Deus effectivè, quatenus omnia fa-
cit: forma formaliter dat esse composito: Materia sub-
stantialiter dat esse forme.

21. Forma substantialis posita est in indivisi-
bili h. e. non admittit magis & minus in eodem gene-
re. v. g. Anima Socratis non est magis anima, quam
Platonis.

22. Denominatio alicujus rei potest fieri à
forma extrinseca. v. g. Aetiops dicitur niger; ho-
mo pater; consul vel iudex injustus non nisi à forma ad-
ventitia & externa.

23. Nihil agit ultra speciem viresve suas. v. g.
Homo non potest creare mundum.

24. Causa

*in materia causa est causa per se plena & perfecta
in se habet suam essentiam & per se non est in materia
ut habet seipsum*

24. Efficiens Causa agit in suum v. g. Deus verbo
suo non agit in caudicem.

25. Efficientis creati vis est major vel minor
pro diversitate materiae v. g. ignis aliter agit in ma-
teria rara, ut in stramine: aliter in densa, ut in ferro.

26. Omne agens agit propter certum finem.
Deus enim & natura nihil faciunt frustra.

27. Efficiens principalis non excludit Instru-
mentalem. v. g. Christus salvat & baptismus salvat.

28. Causa secunda non potest aliquid effice-
re sine prima. Potest tamen deficere. Deus enim
tanquam prima causa, actionis, non vitij causa est.

29. Instrumentum agit dispositivè. h. e. sub-
servit actioni principalis agentis & ab illo accipit deter-
minationem. v. g. Legatus à suo principe dirigitur.

30. Instrumentum activum praestat passivo. v.
g. Servus qui est instrumentum Heri, praestat ligoni.

31. Instrumenti vis consistit in usu. v. g.
Penna qua usum non habet ne quidem censenda est ta-
lis.

32. Causa naturalis determinata est ad unum
oppositorum v. g. ignis ad calefactionem.

33. Causa voluntaria est indifferens ad oppo-
sita v. g. Faber aut adificat, aut non adificat.

34. Finis est omnium causarum prima. Quia
videlicet primò movet: unde illud: Finis est primus in
intentione, ultimus in executione.

35. Finis omnis bonus est. Quia movet motu
desiderij

*Quod finis boni movet motu desiderij
in se habet suam essentiam & per se non est in materia
ut habet seipsum*

desiderij. Bonus autem est vel ἀγαθός, verè; vel δοξαστός, apparenter.

36. Finis Conciliat mediis amabilitatem, ordinem & mensuram. Sic labor dulcescit, rite suscipitur & perficitur si quis certum sibi præstipuat scopum.

37. Qui destinat ad finem, destinat ad media. Intellige, appetitum ordinatum & serium, itemq; per se, non autem illum, qui est confusus, simulatus & per accidens. v. g. studiosus qui serid vult eruditionem, vult quoq; media.

38. Propter quod unum quodq; tale est, illud magis tale est. v. g. si amas hominem propter pietatem, magis amas pietatem.

39. Finis principalis non tollit accessorium. Finis enim principalis includit subordinatos. Et subordinata nunquam pugnant v. g. gloria Dei & salus nostra.

40. Quicquid est in causato præexistit in causa. vel formaliter vel eminenter.

Errores.

1. Ramus & Ramistæ, qui definitivam causarum considerationem ad Logicam referunt.
2. Platonici, Exemplar peculiare genus cause constituere asserentes, cum ad efficientem reduci debeat.

3. Idem

3. Idem, omnes causas in principales & instrumentales dispescentes, & omne id, quod ab alio dependet, instrumentum vocitantes.

4. Alltedius, Goclenius & alii, qui tres Trinitatis personas creationis causas socias nominant.

5. Stoici, qui referente & approbante Seneca lib. 8. Eph: 68. contenderunt, quod unica tantum sit causa videlicet efficiens.

6. Philosophi, qui teste Aristotele l. 1. Metaph. c. 5. Materiam tantum causam esse voluerunt.

7. Durandus & Taurellus, opinantes causas secundas producere effectus, nulli aliâ adjuvante causâ superiori.

8. Arabes, qui dicebant causas has inferiores nihil operari, sed Deum solum ad ipsarum præsentiam effectus facere.

9. Timplerus, qui l. 3. Metaph: c. 2. q. 63. p. 317. negat formam informare materiam.

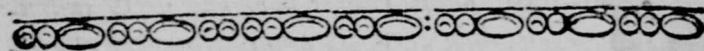
10. Ramistæ, Accidentium materiam propriè sic dictam esse affirmantes.

11. Philosophi, qui finem causam esse negarunt.

12. Philosophi, qui negarunt naturam propter finem agere.

Errant

ARTICVLVS QVARTVS.

De

NECESSARIO ET CON-
TINGENTE.

Præcepta.

I. *Necessarium* est, quod non potest aliter esse. *vel quod est impossibile ad aliter se habere & mutari, seu quod Entitatem immutabilem habet & non potest non esse.*

II. *Necessarium* (1.) aliud est *Complexum*, aliud *Incomplexum*. *Necessitas quæ est in rebus naturalibus*

III. *Complexum* est in propositionibus necessarijs vel formaliter; ut in modalibus: vel Materialiter. *Ut in iis quæ dicuntur κατὰ παντός, καὶ αὐτὸ & καθόλου v. g. Neesse est, omnem hominem esse animal: vel corpus necessario est quantum, & omne quantum est corpus.*

IV. *Necessarium Incomplexum* est res simplex, prout nimirum ipsa rei natura non potest

potest se aliter habere. *Sic. v. g. Deus, est Ens necessarium, Homo, Corpus &c.*

V. *Necessitas* (2.) alia est *Independens*, alia *Dependens*.

VI. *Necessitas independens* ^{quæ à nulla pendet} solius Dei tanquam Entis Entium propria est: ipse enim suam Entitatem alteri non debet, sed à se ipso habet, & ab ipso omnis dependentia, removenda est.

VII. *Necessitas dependens* ^{quæ à independente pendet} creaturarum est propria, quæ à Deo ejusq; liberâ voluntate sunt producta, & produci non potuissent; imò à Deo, si libitum ipsi esset, iterum in nihilum redigi possent.

VIII. *Necessaria dependentia*, vel *Necessitate definitionum & Demonstrationum*: vel *absolutâ*: vel *Hypotheticâ necessitate* sunt necessaria. *Necessitas sunt e quibus necesse est fieri necesse est fieri*

IX. *Necessitas definitionum* seu *Demonstrationum* est, ubi si fingatur oppositum, fit implicatio contradictionis. v. g. *Si Trigonus non habet tres angulos, non est Trigonus: si virtus non congruens quiddam cum regulâ mentis divina, non est virtus.*

Eque ab ordinis a naa p... pendet.
 X. *Necessitas absoluta* (aliàs *Simplex, Physica*) est, quæ a causa, eodem modo agente, nec facile, nec frequenter ab ordine præscripto recedente, dependet. v. g. ignis necessitate Physicâ urit; & corpus grave deorsum descendit.

XI. *Necessitas Hypothetica* (aliàs *conditionis, mutabilium, consequentia necessitas* dicta) est, quæ rebus tantum, ob aliquam hypothesein tribuitur v. g. *Necessarium dicitur venire scandala, non simpliciter, sed ex necessitate hypotheticâ, quæ hypotheseis malitiam hominum involvit.*

XII. *Necessitas* (3) alia est *coactionis*; alia *Immutabilis*.

XIII. *Necessitas Coactionis* est, quæ fluic à principio, quod extra nos est, ita ut ad motum illum non cooperemur, sed renitamur, obluetemur ac repugnemus. *Talis Necessitas est in omnib. actionib. violētis, quæ nobis invitis sunt.* v. g. si aliquis Nauclerus cum sua navi & mercibus in aliquam rupem impellatur, suæ scq. merces, saltem quò suam vitam servet, eijcere cogatur.

Neces-

XIV. *Necessitas immutabilis* est, quæ fit absq. violentia & coactione, causâ ipsâ ad agendum immutabiliter se habente. v. g. *Secundum hanc necessitatem homo necessario est homo; quandiu enim illa forma rationalis in hac materia seu corpore adest, non potest non esse homo.*

XV. *Necessarium* (4.) aliud est *ad esse*; aliud *ad Bene esse*.

XVI. *Necessarium ad esse* idem est ac *Necessarium absolutum*.

XVII. *Necessarium ad bene esse* potius utile quàm necessarium dicendum videtur. v. g. *recte dicitur, Logicam ad aliarum disciplinarum cognitionem esse necessariam, quoad bene esse; non quod in illis sine Logica planè nihil sciri possit, sed quod sine ea non tam bene inscientis proficiamus.*

XVIII. *Contingens* est, quod fieri vel non fieri potest, seu quod potest se aliter habere. v. g. *in hominibus sunt actiones contingentes.*

XIX. *Contingens* aliud est in *Essendo*; aliud in *operando*.

XX. *Contingens in Essendo est, cujus esse est mutabile, adeoq; & esse & non esse potest. v. g. Sic omne corruptibile est Ens contingens; & omnia corpora mixta sunt Entia contingentia.*

XXI. *Contingens in operando est, quod in operationibus est variabile, adeoque aliter atque aliter operari potest. v. g. Agens liberum est contingens in operando.*

XXII. *Contingentia etiam alia est extrinseca; alia intrinseca.*

XXIII. *Contingentia extrinseca est, quâ aliquid ab extrinseco principio mutari potest. v. g. quando agens impeditur in sua actione. Sic in cursu nature contingentia extrinseca fiunt & generantur monstra.*

XXIV. *Contingentia intrinseca est ipsa libertas voluntatis, quæ & agere & non agere potest. v. g. homo contingenter ambulat, liberè frequentat templum. Et sic etiam in Deo datur contingentia, quia scilicet: est agens liberum & voluntarium.*

Regula.

1. **Omne quod est, dum est, necesse est esse. Scilicet.**

quoad actum essendi, non verò ratione causa antegressa. v. g. Qui sedet non potest non sedere, nempe illo actu, quando sedet, interim ex libera causa sedet, ita ut potuisset non sedere.

2. *Quod fit nature ordine, necessariò fit. Quia natura ita est à Deo constituta, ut in sese sit rata, stabilis & immota.*

3. *Necessitas & contingentia non nisi ex causis proximis æstimatur. Hac enim quando necessariò & immutabiliter coheret, jam inde oriatur effectus necessarius. Si verò mutabiliter respicit suum effectum, saltem contingens erit: Interim fieri potest, ut influxus causa remota & universalis sit necessarius.*

4. *Entia ex hypothese necessaria sunt etiam contingentia. Et quidem simpliciter sunt contingentia, non verò nisi secundum quid necessaria: Non enim habent necessitatem nisi ob aliquod antecedens, quod ita ponitur: ut si v. g. ponatur aliquem loqui, necessariò is dabit sonum, interim ex libertate contingenter loquitur.*

5. *Contingentiam & libertatem rebus qui adimit, is Deum peccati autorem constituit. Quia tum fieret peccatum necessariò, adeoq; dispositio prima causa, quæ est solus Deus.*

6. *Divina præscientia non tollit rerum contingentiam. Scilicet. Deus præscit res earumq; actiones, uti in se sunt; at verò multa in se sunt contingentia.*

E. etiam à Deo præsciuntur, ut contingentia. E. per

illam

illam præscientiam Dei, nullo modo tollitur contingencia rei.

7. Libertas non omnem statim tollit necessitatem. Tollit enim saltem coactionis necessitatem, cui opponitur; non autem honestatis vel hypotheseos; Sic v. g. studiosus Posonium missus liberè impallet studii. voluntas enim ipsius libera est & nequit cogi. Attamen hic intercedit necessitas quadam honestatis & hypotheseos, ubi ratione officii, mandati, debiti, promissionum necessariò invigilat studii.

8. Futurorum contingentium non est determinata veritas. Sensus est, quod de rebus futuris nemo certò affirmare possit, utra pars futura sit vera: & Ratio est, quia res futura sunt mutabiles & consequenter veritas illarum certa & determinata non est.

Errores.

1. Scheiblerus, vocabula hac: *Necessarium*, *aternum*, *incorruptibile* pro *Synonymis* habens.
2. Conimbricenses, inter *Necessarium* & *contingens* medium statuentes.
3. Qui *Necessarium* & *contingens* parti speciali *Metaphysica* & *speciebus Entis* assignant.
4. Timplerus, qui *formalem rationem necessarij* ponit in *actu necessarij*, quatenus *necessarium* est: item in *qualitate per quam Ens aliter se habere non potest* l. 2. *Met. c. 6.*
5. Stoici, omnia *necessariò* fieri putantes.

6. Epi-

6. Epicuræi, nullam dari necessitatem, sed fortuito & casu omnia fieri statuentes.
7. Qui necessitatem quam vocant *Astrologiam* seu *Mathematicam* plane rejiciunt.

ARTICVLVS QVINTVS.

De

CORRVPTIBILI ET INCORRVPTIBILI.

Præcepta.

- I. *Corruptibile* est id, cui non repugnat mutari ab esse ad non esse.
- II. *Corruptibile* aliud est *Actu*; aliud *potentiâ*.
- III. *Corruptibile potentiâ* (scilicet vel remotâ vel proximâ) est, cui non repugnat, non esse. Sic *Manus potentiâ* corrumpi potest. &c.
- IV. Estque tale vel *extrinsecè* vel *intrinsecè*.
- V. *Corruptibile extrinsecè*, (aliàs *Corruptibile ratione cause*) est, quod mutari potest

E 5

ab

^{extimo alij lo principio}
ab agente voluntario. v. g. *Angelus corrumpi posset, si Deus vellet.*

VI. Corruptibile intrinsecè (aliàs corruptibile ratione subjecti) est, quod e talibus est Compositum, ut possit in illa resolvi. v. g. Corpus naturale.

VII. Corruptibile actu est, quod est in actuali corruptionis ratione.

VIII. Corruptio etiam est vel Totalis; vel partialis.

IX. Corruptio totalis est totius destructio. v. g. Mors.

X. Corruptio partialis est alicujus partis privatio. v. g. pedum vel manuum lesio.

XI. Corruptio deniq; est, vel essentialis, vel accidentalis.

XII. Corruptio essentialis est, prout essentia rei tollitur. v. g. quando Homo moritur.

XIII. Corruptio Accidentalisis est, in quantum res suis accidentibus spoliatur. v. g. quando Homo egrotat.

XIV. Incorruptibile est, quod esse suum non potest mutare in non esse.

Incor-

XV. Incorruptibile est tale simpliciter, vel secundum quid.

XVI. Incorruptibile simpliciter seu naturâ suâ est tale extrinsecè & intrinsecè, quod à nulla planè potentia traduci potest ad non esse, adeoq; prorsus immutabile est. v. g. Solus Deus.

XVII. Incorruptibile secundum quid est illud, quod intrinsecè tantum incorruptibile est, non verò extrinsecè; v. g. Angeli; Anima rationalis.

Regula.

1. Omne dependens corruptibile est, si vel maximè nullam habeat materiam. Sc. extrinsecè, cum non sit absolutum à causa, ut sit absolutum à subjecto & à termino.

2. Suâ naturâ omnia præter unum sunt corruptibilia: Hoc est, omnia creata præter creatorem, possunt iterum corrumpi ab eò, à quo dependent h.c. à Deo.

3. Incorruptibile simpliciter est, quod semper est. Intellige, quod ita semper est, ut non possit non per suam naturam semper esse. Deinde ab intra simpliciter est incorruptibile, quod nunquam resolvitur. & ita in æternum est de se, semperq; durat. *sc. quod per se durat*

4. Incor-

4. Incorruptibilia in suo esse, sunt perpetua per naturam. Ideoq; habent in se ipsis esse divinum nobilius omni esse corruptibili. Loquitur verò Regula de incorruptilibus secundum quid sic dictis: Illa enim plura sunt quam unum, uti notum est ex praeceptis.

Error.

Errant, qui doctrinam de Incorruptibili & corruptibili tantum ad Physicam, non etiam Metaphysicam pertinere putant. *Et de corruptibili præsupponit naturam de qua Physica tractat, sed Met: de substantia intractat.*

ARTICVLVS SEXTVS.

De

FINITO ET INFINITO.

Præcepta.

- I. *Finitum* est, quod certis finibus & Limitibus continetur & circumscribitur.
- II. *Finitum* aliud est *ratione essentia*; aliud *ratione perfectionis*; aliud *ratione operationis*; aliud *ratione durationis*; aliud *ratione presentia*.

Fini-

III. *Finitum ratione Essentia* est, quod habet fines Essentia; h. e. quod aliquando potuit non esse, & aliquando non erit; vel poterit non esse. v. g. *Mundus*.

IV. *Finitum ratione perfectionis* est, cuius perfectio non est summa; sed eminentior dari potest. Sic v. g. *scientia angelorum est finita*.

V. *Finitum ratione operationis* est, quod certos fines in operando habet: seu, quod non quodvis agere potest. v. g. *omnis creatura finitur in determinatis operationibus*.

VI. *Finitum ratione durationis* est, quod non est æternum: sed, vel in ævo. v. g. *Angeli*: vel in tempore v. g. *corpora naturalia, initium & finem habentia*.

VII. *Finitum ratione presentia* est, quod determinatum occupat spatium, intra quod est & non extra illud, sive sit *in ubi*; ut *Spiritus creati*, sive *in loco*; ut *corpora sublu- naria*.

VIII. *Infinitum* est, quod nullis finibus seu terminis circumscribitur. Seu; quod caret finibus essentia, perfectionis, operationis,

tionis, durationis & præsentia. v. g. *Solus Deus est Infinitus. Est enim omnipotens, est omniscius, omnipræsens &c.*

IX. Aliàs *Infinitum* dicunt esse aliud *actu*; aliud *potentiâ*.

X. *Infinitum actu* & propriissimè dictum est, quod nec habet, nec habere potest finem: *uti est solus Deus.*

XI. *Infinitum potentiâ* est, quod finem non habet, potuit tamen, aut etiamnum potest habere.

XII. Estq; tale aliud *secundùm non Entitatem*; aliud *secundùm Imperfectionem*; aliud *secundùm Quantitatem*.

XIII. *Infinitum secundùm non-Entitatem* est negatio infinitans, sive negans. v. g. *Non-homo.*

XIV. *Infinitum secundùm imperfecti-
nem* est, quod perfici potest & terminari ab infinitis formis. v. g. *Materia prima & ipsius appetitus dicuntur infinita.*

XV. *Infinitum secundùm quantitatem* est tale vel *extensivè* vel *intensivè*.

Inf-

XVI. *Infinitum extensivè* est, quod in infinitum potest extendi.

XVII. Est autem tale vel *magnitudine*; vel *successione*, vel *multitudine*.

XVIII. *Infinitum magnitudine*, seu *divi-
sione* est corpus, quod in infinitum potest *se-
cari*, & *linea*, quæ in infinitum potest fieri *ma-
jor*.

XIX. *Infinitum successione & duratione* est *Tempus*, quod à parte potest *mul-
tiplicari in infinitum*.

XX. *Infinitum multitudine* est numerus, qui in infinitum potest augeri.

XXI. *Infinitum intensivè* est, quod potest intendi in infinitum. v. g. *Calor*, qui *infini-
tum potest augeri*.

Regula.

1. Finiti potentia non est Infinita. *Intellige Re-
gulam de finito, prout manet in suo statu naturali: non
autem de finito quatenus elevatur in gradum & statum
sublimiorem.*
2. Omne finitum ab alio pendet. *Finiri enim
est pati. Patiens autem quiddam, posterius est alio
quopiam.*

3. Fi-

3. Finitum non est capax infiniti. Scilicet essentialiter sive naturaliter & inhaesive. Bene tamen communicative & denominatiæ per unionem & communicationem supernaturalem. Sola autem bene in metaphys.
4. Finiti ad infinitum nulla est proportio. Scilicet essentialis & univoca, bene tamen Analogica & subordinationis.
5. Inter finitum & infinitum non datur essentialis identitas. Deus ergo non habet genus ali- quod univocum, sub quo cum cæteris speciebus Entis contineretur: Illa enim que sub uno genere continentur, inter se essentialem identitatem habent.
6. Finitum finito additum non facit infinitum. v. g. ex unitate Arithmetica sæpius repetita non potest infinitum actu emergere: omnes enim unitates sunt finite.
7. Infiniti nulla est mensura. Si enim mensuraretur, mox finiretur, & sic non esset infinitum.
8. Duo infinita nequeunt esse, neq; in natura, neq; extra naturam. Alias enim darentur duo prima, duo independentia, & duo æque perfecta in omnibus perfectionibus: quod fieri non potest.
9. Natura abhorret ab infinito. Scilicet Natura naturata h. e. creatura: non verò Natura naturans h. e. Deus.
10. Finitum ratione durationis, potest esse infinitum ratione Valoris v. g. Mors Christi dicitur aeterna & infinita, non ratione durationis, sed ra-

tione

ti ne valoris & effectus: quia mortem aeternam a seorsit. Quod si Christus adhuc pateretur, mors ipsius non esset infinita: quia Christus h. m. succubisset non vicisset.

Errores.

- Errant
1. Alstedius & Timplerus, qui ex Infinitate rei illorum a itatem; ex finitate verò localitatem promanare putant.
 2. Julius Pacius cum aliis Aristotelicis interpretibus, qui infinitum affectionibus corporis naturalis annumerant.
 3. Magirus & alij, qui finitum inter corporis naturalis affectiones reponit.
 4. Photiniani, qui ex tribus personalitatibus unius Entis infiniti seu tribus modis subsistendi personalibus tria infinita colligere satagunt.
 5. Vorstius semi-Photinianus: Deum infinitum esse non sine horrenda blasphemia negans.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

De
DEPENDENTE ET IN-
DEPENDENTE.

F

Pra.

Præcepta.

- I. *DEPENDENS* est, quod priori indiget ad suum esse, quò essentialiter est posterius.
- II. *DEPENDENTIA* alia est *EFFECTIVA*; alia *SUBJECTIVA*; alia *OBJECTIVA*; alia *FUNDAMENTALIS*.
- III. *DEPENDENTIA EFFECTIVA* sive *CAUSALIS* est, quæ requirit aliquod ante se agens, à quo fit vel fiat: v. g. *omnia creata b. m. dependent à Deo.*
- IV. *DEPENDENTIA SUBJECTIVA*, aliàs *INHÆSIVA*, est quâ aliquid dependet à subjecto inhætionis. *Sic omnia accidentia dependent v. g. quantitas à corpore, vis urendi ab igne &c.*
- V. *DEPENDENTIA OBJECTIVA* dicitur, quâ dependet aliquid ab alio, tanquam objecto. *Sic v. g. omnes habitus, omnes scientiæ & artes dependent à suis objectis b. e. ab alijs rebus circa quas versantur, & quarum habitus & scientiæ sunt.*
- VI. *DEPENDENTIA FUNDAMENTALIS* est, quâ relata sive relationes dependent à suo proximo fundamento. *Sic v. g. Rex dependet à Regno; Paternitas à generatione.*

Inde-

- VII. *INDEPENDENS* est, quod non indiget priori ad suum esse.
- VIII. *INDEPENDENS* aliud est *simpliciter*; aliud *secundùm quid*.
- IX. *INDEPENDENS simpliciter*, seu *absolutè* est, quod in nullo genere ab alio habet dependentiam. v. g. *indivina essentia est ratio absoluta ab omni dependentia.*
- X. *INDEPENDENS secundùm quid* est quod tantum in certo genere ab alio non dependet. v. g. *substantiæ sunt Entia Independentia S. Q. nempe subjective, quatenus non dependent ab alio, tanquam à subjecto, licet dependant ab alio, tanquam à causa.*

Regula.

1. *DEPENDENTIA & INDEPENDENTIA* ut plurimum strictè accipitur pro *DEPENDENTIA & INDEPENDENTIA* ratione *CAUSÆ*.
2. *OMNE* dependens est ab alio, creatum & finitum. *Ratio, quia hæc realiter & in re ipsa conveniunt.*
3. *QUICQUID* dependens est, oportet habeat essentiam saltem numero diversam ab eo, à dependet. *Scilicet unum idemq; numero à seipso dependet.*

F 2

pen-

pendere non potest, non secus, ac nihil esse potest sui ipsius causa, ut seipsum causaret & in esse poneret.

4. Relata à se invicem tantum improprie dicuntur dependere. quia nullum alterò est prius essentialiter, vel posterius, qua enim ita priora aut posteriora dicuntur sunt natura priora aut posteriora, quod de relatis & correlatis dici nequit. Sunt enim *in* quibusdam simul.

5. Vera dependentium genera tantum duo dantur, nempe dependens à causa & dependens à subiecto.

6. De quo negatur dependentia à causa, de eo quoque negatur dependentia à subiecto, sed non contra. Nam licet aliquid à subiecto non pendeat, à causa tamen potest pendere. v. g. omnes creatae substantia.

Errores.

- Errant*
1. Combachius & Alstedius, qui Relatis tribuunt dependentiam, & quidem objectivam.
 2. Photiniani, qui personas Trinitatis à se invicem dependere putant.

ARTICVLVS OCTAVVS.

DE ESSE A SE ET ESSE AB ALIO.

Præ-

Præcepta.

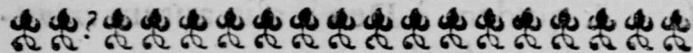
- I. *A se* dicitur id, quod non habet ordinem ad aliud à quo sit vel pendeat? v. g. Solus Deus est Ens à se. *¶ Potest superari.*
- II. *Ab alio* id esse dicitur, quod habet ordinem ad prius, à quo est ac dependet in esse. v. g. Sola & omnis creatura est à Deo.
- III. *Ab alio* aliquid esse vel *Formaliter*, vel *effectivè* intelligi potest.
- IV. *Formaliter* nullum Ens proprie ab alio esse vel pendere dicitur. Sed potius omne Ens hoc seipso est, nempe per suam formam est in hac specie.
- V. *Effectivè* verò omnia creata ab alio sunt & quidem à Deo: alia autem *immediate*; alia *mediate*.
- VI. *Immediate* à Deo omnia sunt quoad speciem. Species enim per creationem primam à Deo pendent.
- VII. *Mediate* à Deo omnia sunt quoad numerum & individua; nempe mediante generatione.

F 3

Regu-

Regule.

1. Nihil est aut fit à seipso. *Scilicet per influxum positivum; quia nihil agit in seipsum, neq; idem producit semetipsum, sed omne quod fit ab alio fit.*
2. Ens à se dicitur, quod non est factum ab alio. *Scilicet. negativè loquendo aliquid dicitur à seipso esse, quod non sit ab alio, sive quod non habeat principium vel causam extra se, à qua habeat esse suum. Sic Deus à se dicitur: quia non habet causam aliam, à qua sit vel esse suum habeat.*
3. Ens ab alio habet ordinem dependentiæ ad prius. *Ratio: quia præexigit & præsupponit aliud tanquam prius à quo sit & pendeat.*
4. Quando in divinis Filius dicitur esse à Patre, tum ibi modus essendi ab alio sumitur laxè sine interventu dependentiæ.

ARTICVLVS NONVS.

De

INCREATO ET CRE-
ATO.*Præcepta.*

- I. *Increatum est, quod à nullo alio dependet,*

det, neque in fieri, neque in esse, neq; in operari. v. g. *Solus Deus.*

II. *Creatum est quod de non esse ad esse progreditur, quodq; quia ab alio & in fieri & in esse & in operari dependet, per creationem est. v. g. omne Ens præter Deum.*

III. Est autem *Creatio* productio rei ex nihilo. v. g. *mundus est Creatus h. e. ex nihilo factus.*

IV. *Creatio alia est immediata; alia mediata.*

V. *Creatio immediata sive Prima est, quæ excludit præter causalitatem Dei, omnem causalitatem aliam, tum materialis causa, tum formalis, tum efficientis creati. v. g. Deus creavit confusum illud chaos.*

VI. *Creatio mediata sive Secunda est, quando Deus virtute suâ ex materia quidem, sed per naturam indisposita producit aliquod opus. v. g. ex aqua & terra condidit omnia viventia.*

Regule.

- I. *Quicquid creatum est ab alio est & dependens.*

dens. *Quia nihil fit à seipso effective. Sic totus mundus à Deo dependet.*

2. Creatio non nisi ab infinita virtute fieri potest: *Quia non est proportio inter terminum à quo & ad quem; ideoq; nec actio finita potest esse proportionata; quia illa requirit proportionem terminorum.*

3. Quod increatum est à se fit necessum est. *Quia à nullo est productum. Sic etiam essentia filij Dei dicitur esse à se; quia non est creata ab alio.*

4. Creationis non est materia ex qua sed terminus à quo.

5. Quando ex nihilo omnia creata producta dicuntur negativum nihil intelligitur.

6. Creatio est actio ad species ordinata, & ad singularia terminata.

7. Hominibus ergò generantibus, Deus creat.

Errores.

- Errant.*
1. Qui negant Philosophum ex suis principiis latine natura posse agnoscere creationem.
 2. Qui negant creationem esse actionem.
 3. Qui creationem per motum definiunt.

SECTIO

SECTIO TERTIA.

De

AFFECTIONIBVS ENTIS CONJUNCTIS MEDIATIS MEDIANTE UNITATE.

ARTICVLVS PRIMVS.

De

EODEM ET DIVERSO.

Præcepta.

- I. Idem sive Identitas est affectio Entis, sub quâ Entia in quopiam conveniunt.
- II. Identitas (i.) alia est Essentialis; alia suppositalis.
- III. Identitas Essentialis est, quâ identificantur aliqua uni esse singulari: Quod fit duplici modo:
- IV. Primò: quando plures modi identificantur in essentia purissima, ita tamen ut inter sese differant: v. g. Unitas veritas & boni-

bonitas sunt idem in essentia rei. Sic quoque personae divinitatis sunt essentialiter unum & idem: Nam tres personae divinitatis sunt una essentia divina & haec una essentia divina sunt tres personae.

V. Secundo: quando quaedam concurrunt, intrinsicè ad constituendam essentiam alicujus compositi. v. g. animal & rationale sunt idem essentialiter, quia sunt de essentia hominis.

VI. Identitas suppositalis est, quâ quaedam conveniunt in uno supposito, sive in una persona, ita ut constituent unum ἰσότητος. Sic in ferro ignito unum idemque sunt ratione suppositi ignis & ferrum. Sic inter naturas Christi intercedit identitas suppositalis (licet non essentialis) ex eo, quod juxta scripturam constituent unam personam.

VII. Identitas (2.) alia est Numerica; alia Specifica; alia Generica.

VIII. Identitas Numerica tribuitur illis, quæ unum numero sunt, h. e. individuò unò. v. g. Unum idemque numero sunt Plato juvenis, & Plato Senex.

Iden-

IX. Identitas Specifica datur in ijs, quæ infirmâ specie h. e. πῶτος ita dicta conveniunt, & dicuntur ὁμοειδῆ. v. g. Plato & Aristoteles conveniunt specie.

X. Identitas Generica est eorum quæ genere conveniunt: & dicuntur ὁμογενῆ sive conveniant genere proximo sive remoto. v. g. Homo & bestia sunt idem genere nempe in animali conveniunt.

XI. Tandem (3.) Identitas alia est Causalis; alia effectiva; alia subjectiva.

XII. Identitas Causalis est, quâ Entia duo conveniunt respectu causæ vel internæ vel externæ. v. g. Fratres habent identitatem ratione parentum. Studiosi identitatem ratione finis nempe quoad cognitionem Theologiae vel Philosophiæ.

XIII. Identitas effectiva est, quâ duo vel plura conveniunt respectu alicujus effecti. v. g. Identitas est, inter duos equos unum currum trabentes.

XIV. Identitas Subjectiva est, quâ duo vel plura accidentia idem esse dicuntur subjecto. v. g. dulcedo, rotunditas, albedo sunt
 ἴσότητος ἰσότητος ἰσότητος ἰσότητος ἰσότητος

idem in uno p̄mo. Facultas intelligendi & volendi sunt idem in anima rationali.

XV. Diversum dicitur id, quod est aliud quid & opposito planè modò se habet atq; idem.

XVI. Ex diversitate oriuntur Distinctio & oppositio.

XVII. Distinctio est rerum diversitas, quæ res distinguuntur.

XVIII. Distinctio alia est Realis; alia Ex Natura rei; alia Rationis.

XIX. Distinctio Realis vel strictè ita dicitur; vel secundum Analogiam.

XX. Distinctio Realis strictè & in vigore dicta est diversitas rei à re, quæ in hoc consistit ut una res non sit alia. v. g. realiter distinguuntur diversa corpora; Ignis, Aer, Aqua, &c.

XXI. Distinctio Realis secundum Analogiam dicta est inter modos diversos, & inter oppositas relationes, quarum una est incommunicabilis alteri, licet non semper sint distinctæ res, neque etiam in distinctis diversisq; Entibus. v. g. in Metaphys: realiter

liter distinguuntur actus & potentia; in Logicis Genus & Species &c.

XXII. Distinctio Realis alia est Realis tantum; alia Essentialis; alia suppositalis.

XXIII. Distinctio Realis tantum est inter illa, quæ habent eandem essentiam, & tamen inter se diversitatem realem obtinent. v. g. Accidentia ejusdem speciei, quæ sunt in diversis subjectis, tantum realiter distinguuntur. Et persone Trinitatis distinguuntur realiter tantum, non essentialiter.

XXIV. Distinctio suppositalis est eorum, quæ suppositi diversitate distant, sive sint ejusdem speciei, sive non. v. g. Petrus, Paulus, Maria &c. distinguuntur suppositaliter.

XXV. Distinctio Essentialis est illorum, quæ simul habent essentiam diversam, ut sunt illa potissimum, quæ specie distinguuntur. v. g. Homo & Leo essentialiter distinguuntur: Item Fortitudo & Temperantia.

XXVI. Distinctio Ex Natura Rei est in illis, quæ in se quidem non adeò quoad essentiam & rem distinguuntur: Idem tamen in virtute & efficacia præstant, ac si inter se differrent.

Distin-

XXVII. *Distinctio ex Natura Rei* alia est *virtualis*; alia *Formalis*; alia *Modalis*.

XXVIII. *Distinctio virtualis* est inter attributa unius ejusdemq; essentia ob varias virtutes agendi, vel ob varios respectus, sub quibus una illa essentia diversimode se exerit. v. g. *vis indurativa, liquefactiva, rare factiva & condensativa virtualiter distinguuntur in radiis solaribus & in calore uno eodemq;*: Sic quoq; *virtualiter distinguuntur attributa divina: misericordia, justitia omniscientia. &c.*

XXIX. *Distinctio Formalis* est, quando una essentia continet plures realitates formaliter extra se invicem positas v. g. *affectiones Entis, unitas, bonitas, formaliter distinguuntur ab ipso Ente.*

XXX. *Distinctio Modalis* est, quæ versatur inter rem & modum ejus. v. g. *palma & pugnus à manu distinguuntur modaliter.*

XXXI. *Distinctio Rationis* est, quæ vel unicè fingitur à ratione. in terminis planè iisdem; vel saltem completur & ostenditur per operationem mentis.

Distin-

XXXII. *Distinctio Rationis* est *Rationis* vel *pure*; vel *Eminentis*.

XXXIII. *Distinctio Rationis pure*, aliàs *Rationis Ratiocinantis*, est, quæ tantum fingitur ab intellectu ratiocinante, prout mens nostra distinctè concipit, quæ tamen in se planè sunt unum & idem. v. g. *inter dextrum & sinistrum in columna est distinctio rationis ratiocinantis.*

XXXIV. *Distinctio Rationis Eminentis*, aliàs *Rationis Ratiocinata* est, quæ non planè fit & fingitur à mente, sed aliquale fundamentum habet extra rationem in efficacia, virtutibus & effectibus rei. Unde eam cum *Formali & virtuali* coincidere existimant. v. g. *dictum est supra quòd in igne & radorum solarium calore distinguuntur vis rarefaciendi, condensandi, liquefaciendi &c. & quidem virtualiter; Eadem ergò hic distinguuntur Ratione ratiocinata.*

XXXV. *Oppositio* est repugnantia aliorum non permittentium se simul & semel in uno subjecto respectu ejusdem.

Oppo-

XXXVI. *Oppositio alia est Relativa; alia Contraria; alia Privativa; alia Contradictoria.*

XXXVII. *Oppositio Relativa est inter Relata opposita, quorum unum non est alterum. v. g. inter Maritum & uxorem.*

XXXVIII. *Oppositio Contraria est, cum unum alteri è diametro opponitur. v. g. virtus & vitium, calor & frigus contrarie opponuntur.*

XXXIX. *Oppositio privativa est inter habitum & negationem ejus. v. g. inter lucem & tenebras.*

XL. *Privatio alia est Logica, alia Physica.*

XLI. *Privatio Logica est absentia formæ, quæ jam fuit vel esse debuit incerto subiecto. v. g. cecitas in oculo, morbus &c.*

XLII. *Privatio Physica est absentia formæ generandæ. v. g. in ovo est privatio pul-
li qui ex ovo generari potest.*

XLIII. *Oppositio Contradictoria est inter terminum positivum & simpliciter negativum. v. g. inter Ens & non-Ens.*

Con-

XLIV. *Contradictio alia est Explicita; alia Implicita.*

XLV. *Contradictio Explicita est, quando explicitè vel expressè aliquid esse & non esse simul dicitur v. g. Homo, non-Homo.*

XLVI. *Contradictio Implicita aliàs in ad-
jecto est, quando subiecto tribuuntur præ-
dicata pugnancia. v. g. Ignis frigidus, Atra-
mentum rubrum &c.*

Regule.

1. *Quæ in uno tertio conveniunt, inter se conveniunt. Intellige de uno tertio incommunicabili: Item, de uno tertio re & ratione eodem. Item, de uno tertio singulari singulariter accepto. Ut sensus sit: Inter se conveniunt illa, quæ in uno tertio singulari singulariter accepto, h. e. eadem planè & univoca singularis ratione conveniunt.*

2. *Idem non potest esse simile & dissimile alicui secundum idem. v. g. Homo est similis asino quoad animalitatem, E. secundum hanc non distinguitur ab asino.*

3. *Idem manens idem semper aptum natum est facere idem. Sc. effectum sibi proportionatum producere. v. g. passer non generat aquilam.*

G

4. De

4. De iisdem ut iisdem, idem ferendum est iudicium. Nam uti res est, ita mente concipiatur; ut ab hac est concepta, ita tandem de ea feratur iudicium, alias erit fallax & nullum.

5. Quæ specie sunt idem, etiam genere sunt idem: & quæ numerò sunt idem, etiam specie, & genere.

6. Identitas generis est magna; speciei major; numerica maxima.

7. Qui benè distinguit benè docet. Quia ordinem observat. E. evitat confusionem, quam alias introducit ordinis & distinctionis neglectus.

8. Quæ genere differunt etiam specie, & quæ specie etiam numerò.

9. Quæ habent diversas essentias distinguuntur realiter: non verò contra. v. g. Personæ Trinitatis distinguuntur realiter, non verò essentialiter.

10. Distinctio quæ non habet fundamentum in re, nulla est. Saltem enim fingitur, & purum putum figmentum est. v. g. quando distinguitur inter artem Theoreticam & Practicam.

11. Distinctio Essentialis est maxima, minor est distinctio modalis, minima est distinctio puræ rationis.

12. Oppositorum est impossibilitas essentialis in eodem. Sc: quoad gradum excellentem vel intensiorem; interim tamen quoad remissum.

13. Oppositum unum juvat cognitionem alterius.

terius. Scil: in eo, quatenus est oppositum: non verò in formali ratione. Atq; hoc est quod vulgò dicitur: Contraria juxta se posita magis elucescunt.

14. Opposita non tribuuntur uni & eidem, simul eodem modo & respectu ejusdem.

15. Relativè opposita non admittunt medium. Sc. participationis v. g. non datur qui partim sit pater, partim filius eodem respectu. Datur tamen in relatis medium negationis: v. g. Lapis neq; pater est, neq; filius.

16. Quædam contraria admittunt medium participationis. v. g. Calor & frigus teporem.

17. Privativa oppositio admittit medium. Scil: negationis v. g. Lapis nec cæcus est, nec videns; & participationis. v. g. luscus est medius inter videntem & cæcum.

18. Contradictio caret simpliciter omni medio: sive sit negationis, sive participationis.

19. Contradictorium non statim id est, quod nobis tale videtur.

Errores.

- Errant
1. Damascenus, qui personas Trinitatis dicit ratione distingui.
 2. Keckermannus, qui easdem modaliter distingui putat.
 3. Goslavius Photinianus, asserens personas Trinitatis non esse ejusdem essentia singularis, è quod realiter à nobis distingui dicantur.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De

SIMPLICI ET COM-
POSITO.

Præcepta.

- I. *Simplex* est, quod non constat pluribus, in quæ resolvatur.
- II. *Simplex* aliud est *absolutè*, aliud *comparatè*.
- III. *Simplex absolutè* omnis compositionis est *expers*. v. g. *Deus*.
- IV. *Comparatè simplex* est quod in se quidem compositum est, simplex tamen dicitur respectu ejus, quod majorem includit compositionem. v. g. *Angeli respectu Dei dicuntur compositi; respectu corporum simplices*.
- V. *Compositum* constat ex pluribus, adeoque resolvi potest in plura.
- VI. *Compositio* fit vel ex *Materia & forma*; vel

vel ^{ex} *partibus quantitativis*; vel ex *subjecto & accidente*; vel ex *Natura & Supposito*; vel ex *Esse & Essentia*; vel ex *genere & differentia*; vel deniq; ex *Actu & Potentia*.

VII. *Compositio ex materia & forma* est in omnibus & solis corporibus. v. g. *Homo est compositus ex anima & corpore*.

VIII. *Compositio ex partibus quantitativis* est in quantis, tum continuis v. g. *in mensa, scanno*; tum discretis v. g. *in numero qui conflatur ex unitate & unitate*.

IX. *Compositio ex subjecto & Accidente* contingit in omni creato prout illud est præditum certis accidentibus ab ipsius essentia realiter distinctis. v. g. *in Socrate aliud est Homo, aliud doctus*.

X. *Compositio est Natura & supposito* (h. e. *ex natura & modo subsistendi*) est, quâ essentia individua coarctatur per modum superadditum ad esse personæ vel suppositi. v. g. *omnis homo in quantum distinctam & diversam personam constituit, est compositus ex sua natura & ex superaddita suppositalitate*.

XI. *Compositio ex esse & essentia* in rebus creatis

creatis contingit tunc, quando intellectus noster non simpliciter facit identitatem inter existentiam & essentiam. Quatenus enim primò concipit ipsam essentiam, & deinde quasi superaddit existentiam, vel esse actuale, oritur inde quadam compositio in essentia, cui superadditur à mente existentia tanquam diversa ab essentia.

XII. Compositio ex Genere & differentia est in creaturis: quatenus omnis species constat ex conceptu latiore & æquali v. g. omne Ens predicamentale est compositum ex genere & differentia.

XIII. Compositio ex actu & potentia sc: passiva est. v. g. in homine, in quo est actus quò est; & potentia, quâ potest cras non esse, vel aliud quid esse.

Regula.

1. Simplicitas opponitur compositioni, non verò distinctioni. Siquidem resultat ex Uno. Unum verò potest esse in se indivisum, & divisum (scu distinctum) à quolibet alio. E. etiam simplex potest esse distinctum ab alio.

2. Simplex præcedit compositum ordine naturæ.

turæ. Est enim simplex mensura compositi. Intellige simplex tum absolutum & completum, uti est Deus, tum incompletum, uti est Elementum. Verumq; enim habet rationem causa: Illud quidem externa, istud interna.

3. Res quo simplicior eò est perfectior. Valeat Regula in genere Entis, non in genere corporum; vel ut clarius loquar: Simplicitas absolute dicit perfectionem majorem atq; præstantiam; sed non in particularibus omnibus rerum generibus id quod est simplicius statim est perfectius, nobilius, aut præstantius, ut patet ex corporum conditione.

4. Corpora ergò naturalia, quò sunt compositiora, eò sunt perfectiora. Scilicet multitudine formarum magis magisq; recedunt à simplicitate materia prima, & sic multiplicando formas multiplicant perfectiones.

5. Simplex quod est caret potentiâ, & quod caret potentiâ simplex est. Intellige potentiâ passivam sive potentialitatem, itemq; simplex absolute & simpliciter ita dictum. Non verò quodvis simplex secundum quid.

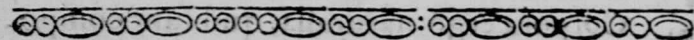
6. Simplicius quantò magis quid est, tantò ex paucioribus constat. v. g. Corpora simplicia in Physicis ex paucioribus constant, quam mixta.

7. Quæ sub Deo sunt suo modò composita sunt. Quia sunt aliquò modò actus impuri, cum solus Deus sit actus purissimus & verè simplex.

8. In Deum nulla cadit Compositio. *Quia compositio est nomen multiplicis imperfectionis. Importat enim dependentiam; potentiam passivam. &c.*

Errores.

- Errant*
1. Photiniani, somniantes simplicitatem Dei tolli per personarum Trinitatem.
 2. Vorstius, in Deo compositionem ex subjecto & Accidente dari putans.
 3. Qui statuunt Deum esse speciem, adeoque compositionem ex genere & differentia in Deo ponunt.

ARTICVLVS TERTIVS.

De

TOTO ET PARTE.

*1. In propria significatione
2. adiectas.*

Præcepta.

- I. Totum est quod omnes habet partes sibi debitas & proportionatas.
- II. Totum aliud est perfectionale; aliud essentialiale; aliud integrale; aliud potestativum; aliud universale.
- III. Totum perfectionale est quod summam habet perfectionem, & ita dicitur ob tota-

totalitatem omnium perfectionum. v. g. Solus Deus est totum perfectionis, quia solus est Ens perfectissimum.

IV. Totum Essentiale est, quod constat ex partibus essentiam intrinsecè constituentibus. v. g. omne corpus est totum essentialiale quatenus constituitur ex materia & forma.

V. Totum Integrale est, quod dividitur in partes quantitatem habentes. v. g. Homo est totum integrale, quatenus constat ex capite, brachiis, ventre, pedibus &c.

VI. Totum potestativum est, quod habet ordinem ad plures operationes, quæ ab ipso emanant. v. g. anima est totum, quia constat variis facultatibus & potentiis.

VII. Totum Universale est unum quoddam ad multa pertinens: Et nihil aliud est, quàm ipsum universale, de quo mox distinctius erit agendum.

VIII. Pars est, quæ concurret ad constitutionem, vel integritatem alterius tantquam totius.

IX. Partes propriè dictæ tantum sunt in-

G 5

toto

toto essentiali, essentielles dictæ, & in Integrali. integrales dictæ.

X. *Partes essentielles sunt, quæ essentialiter intrinsecè constituunt, per unionem essentialem. v. g. anima rationalis & corpus sunt partes essentielles hominis.*

XI. *Partes integrales dicuntur, quæ integritatem rei complent per unionem quantitativam. v. g. in animalibus sunt capita, venter, pedes &c.*

XII. *Partes Integrales sunt vel similes, vel dissimiles.*

XIII. *Similes vel Homogeneæ partes dicuntur, quæ cum toto sunt ejusdem naturæ & appellationis. v. g. quævis pars aquæ est aqua.*

XIV. *Dissimiles vel Heterogeneæ partes sunt, quæ diversam habent naturam & appellationem à toto. v. g. auris, oculus, manus, &c. in homine.*

XV. *Partes Dissimiles sunt vel principales, vel minus principales.*

XVI. *Partes principales sunt, quæ ita ad conservationem sunt necessariæ, ut sine illis*

illis totum esse non possit. v. g. *Cor, caput in homine.*

XVII. *Partes Dissimiles Minus principales sunt, sine quibus totum salvum esse potest v. g. folia in arbore, digitus, auris in homine.*

XVIII. *In reliquis Totius generibus, non datur propriè dictæ partes, sed tantum Analogicè: v. g. potestativo Toti respondent facultates, quæ analogicè dicuntur partes potestativa. Sic toti universali respondent partes subjectiva quæ sunt inferiora, nempe generi subjiciuntur species tanquam partes ejus, & speciei subjiciuntur individua. &c.*

Mediam a Sicam a Metaphysicam

Bonus est magis quod est pro modo per se totum partem
Regule.

1. *Totum & pars nunc sunt αὐτῶν sensibilia, nunc ὁμοῦ intelligibilia. v. g. Corpus hominis est totum sensibile: anima est totum intelligibile, quod dividitur in potentias suas.*

2. *Omne Totum est majus suâ parte. Scilicet: mente, perfectione & facultatibus.*

3. *Nullum totum est pars ipsa. Sunt enim relatione opposita.*

4. *Totum prius & posterius est partibus. Prius*

1. ratione cognitionis: distincta, quando est genus. Confusa; quando est integrum & essentialiter totum constans ex Materia & forma. 2. Ratione ordinis: precedit enim in probè constitutis disciplinis. Posterius, ratione compositionis.

5. Absurdum est, toti tribui, quod nullius est parris. Quia totum ex partibus constat, & nihil aliud est quam partes omnes simul sumptæ. Interim non negamus, alia predicata toti formaliter & universaliter accepto ob unionem partium tribui, quæ nulli parti scorsim, possunt convenire.

6. Ubicunq; totum est; ibi necessariò etiam sunt omnes ejus partes. Ratio, quia partes ut partes, semper manent unitæ cum toto. Adde, quod partes cum toto locentur. E. extra totum non ponuntur. E. in toto, uti sunt, sic etiam cum toto occupant unum locum, si totum est in loco.

7. Partes inter se dissentiunt, cum toto verò consentiunt. v. g. Anima immortalis nunquam esse potest corpus mortale, neq; corpus anima. Sed eadem anima & idem corpus constituunt hominem.

8. Partes à toto suo differunt etiam simul sumptæ. Ratione scilicet non realiter.

9. Quod est partis quâ pars est, id etiam totius est secundum illam partem. v. g. anima intelligit E. & homo, quia animam intellectivam habet.

10. Quicquid est pars partis, est etiam pars totius

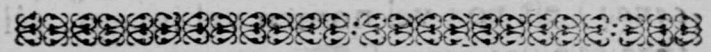
ordinis. A. quicquid est pars partis, est etiam pars totius

tius v. g. digitus est pars hominis, quia manus pars est.

Errores.

- 1. Calviniani, qui negant tropum esse in singulis orationis hujus verbis: Hoc est corpus meum: in ipsa tamen tota oratione tropum esse asseverant. Confer. Regul. 5.
- 2. Ijdem, dicentes quod totus Christus sit ubiq; sed non totum Christi. Vide Reg. 6.
- 3. Ijdem, qui fractionem panis Eucharistici partem cæne Dominica principalem appellant, & tamen cænam veram ap. eos, qui sine fractione cænam administrant, remanere asseverant. confer præc. 16.
- 4. Timplerus, qui contendit, quod totum à partibus simul sumptis realiter differat.

Errant

ARTICVLVS QVARTVS.

De

UNIVERSALI ET SINGULARI.

10. Hic comitibus Inactologia: ratione totius & partium. Vide ad. go.
11. Hic magis de Universalibus & Singularibus particulis. Pre-
quod tamen Universalis ad totum Universalis partem. videtur
v. a. partem.

Præcepta.

- Refusa 3 conceptus perfectissimo essentia*
- I. *Universale* est, quod aptum natum pluribus inesse. v. g. *Homo ut species pluribus inest individuis: animal ut genus pluribus speciebus.*
 - II. *Universale* (1.) aliud est *incomplexum*, aliud *Complexum*.
 - III. *Universale incomplexum* est tale in distribuendo, representando, causando & essendo.
 - IV. *Universale in distribuendo* (aliàs *Insignando*) est modus seu nota, quæ innuit Enunciationem Universalem. v. g. *Vocula omnis, Nullus &c.*
 - V. *Universale in representando* (& *significando*) est vox vel nomen vel imago, vel species plura representans.
 - VI. *Universale in causando* nihil aliud est quàm causa universalis & indifferens ad plures effectus producendos. v. g. *Deus, Cælum, Sol, & reliqui planeta &c.*
 - VII. *Universale in Essendo* est id, quod primò præcepto descriptum dedimus, ad quod

quod consequitur *Universale in prædicando*.

- VIII. *Universale in prædicando* est, quod de pluribus prædicari potest. v. g. *animal potest prædicari de homine, de Asino, Lupo, Leone, &c.*
- IX. *Universale in prædicando* aliud est *Synonymum*; aliud *Analogum*.
- X. *Synonymum* est, quod æqualiter de sibi subjectis prædicatur. v. g. *animal de Homine & bestia.*
- XI. *Analogum* est ab uno ad unum, sive inæqualiter prædicatur. v. g. *Ens de Deo & creaturis. vel de substantia & Accidente.*
- XII. *Universale Complexum* est propositio universalis & potissimum necessaria, demonstrativa, reciproca. v. g. *Homo est rationalis: Corpus est quantum &c.*
- XIII. *Universale* (2.) aliud est *ante multa*; aliud *in multis*; aliud *post multa*.
- XIV. *Universale ante Multa* (aliàs *universale ante rem*; *Metaphysicum*, & *abstractum*) est idea divina, quæ pertinet ad multas species, uti. v. g. *est idea hominis in mente Dei.*

XV. *Universale in multis* (aliàs *Universale in re, Physicum & concretum*) est natura communis in multis existens præter animi nostri cogitationem. v. g. *natura humana singulis hominibus insita.*

XVI. *Universale post multa* (aliàs *universale post rem, Logicum & Relatum*) est conceptus in animo positus collectus ex individuis. v. g. *Homo communis in mente conceptus.*

XVII. *Singulare est, quod numerò unum est.* v. g. *Individua, Petrus, Paulus, &c.*

Et vice versa: Unum numerò est & singulare est.

Regule.

1. Deus est universalissimus in causando, singularissimus in essendo.
2. Universalia à solo intellectu, non autem à sensibus cognoscuntur.
4. Universale non cognoscitur ignoratis particularibus. *Hinc patet necessitas inunctionis Logica, quia ex particularibus h. e. singularibus multis cognoscimus universale.*
4. Universale prius & notius est singulari. *Scilicet natura.*
5. Universalia à singularibus nequaquam a fundamentali alia realiter sua sepa sunt

sunt separata. *Quia sublatiis substantiis primis, tolluntur & secunda.*

6. Productio singulari, producitur & universale: *nempe ex consequente, & quidem universale materialiter non formaliter sumptum.*

7. Universale propriè dictum non est extra mentem, sed tantum in mente. *Licet enim materialiter & concretè sive fundamentaliter sit in rebus, non tamen actu nec formaliter. Ita enim consurgit & unice fit per abstractionem.*

8. Omne universale propriè dictum est vel Genus vel species.

9. Universale in Essendo in re coincidit cum universali in prædicando, *solumq, nomine & habitudine rationis differunt. Ideò enim de multis prædicari potest, quia in ijs est per identitatem aliquam.*

10. Omne quod est, eo ipso, quia est, singulare est. h. e. *Quæcunq, res in natura verè & positivè est quiddam extra intellectum, est singularis per se.*

11. Singularia non sunt curæ arti: *quia caduca & mutabilia. Ars verò tractat universalia, constantia uno eodemq, modo se habentia.*

12. Singulare his tribus conditionibus est circumscriptum: *esse hoc aliquid; hic & nunc.*

Errores.

1. Plato, *universale ante multa, idq, realiter ab omni singulari sejunctum statuens.*

2. Occa-
pauit metaphisicæ sed non ab eo. *Thomæ Aquinatis.*

2. Occamus & Gabr. qui universalia ajunt esse tantum nomina communia, non res communes.
3. Monlorius, qui asserit universalia in singularibus esse actu universalia. Confer Regul. 7.
4. Qui principium individuationis volunt esse vel Haccitatem Scoti, vel simile quid piam, præter ipsam naturam rei.

ARTICVLVS QVINTVS.

De

COMMUNICABILI ET
INCOMMUNICABILI.

Præcepta.

- I. *Communicabile* est una res quæ alii communicatur.
- II. *Communicatio* in genere alia est *Realis* alia *intellectualis*.
- III. *Communicatio Realis* est, quâ plura realiter distincta de uno communi participant. v. g. quando calor ignis communicatur ferro.

Com-

IV. *Communicatio realis* alia est, unius *Essentia* ad diversa supposita, alia inter *accidens* & *Accidens*; alia inter *substantiam* & *Accidens*; alia deniq; inter *substantiam* & *substantiam*.

V. *Communicatio essentia* unius ad supposita est quando essentia una numero existens & indivisa, est communicabilis multis suppositis. v. g. *Essentia divina* est communis tribus personis, sed sine multiplicatione essentia divine.

VI. *Communicatio inter accidentia* diversa fit, quando duo vel plura accidentia in uno subjecto concurrunt arctèq; uniuntur. v. g. *albedo* & *dulcedo* in saccharo.

VII. *Communicatio inter substantiam* & *Accidens* fit, quando id, quod accidenti per se competit etiam tribuitur substantiæ propter inhærentiam accidentis. v. g. *Humiditatis* est difficulter contineri propriis terminis, & tribuitur aquæ propter humiditatem ipsi conjunctam.

VIII. *Communicatio inter substantiam* &

H 2

sub-

Substantiam est vel inter *substantias separatas* vel *conjunctas*.

IX. *Communicatio inter substantias separatas* alia est secundum *transgressionem*; alia secundum *productionem alterius similis*; alia secundum *usurpationem*.

X *Communicatio secundum transgressionem*, Græcè κατὰ μετάθεσιν est quâ communicatum derelicto communicante transit in illud cui communicatur. v. g. *Sonus ex ore concionatoris abit ad auditores illisq; ita communicatur*.

XI. *Communicatio secundum productionem alterius similis* (aliàs *effectiva*) Græcè κατὰ ἀλλοποιώσιν est, quâ in eo, cui communicatur, producitur simile aliquod, quod erat in communicante. v. g. *Pater filio communicat corpus, animam animæq; propria*.

XII *Communicatio secundum usurpationem*, Græcè κατὰ χεῖσιν est quâ alteri aliquid communicatur, quoad usum. v. g. *communias non quoad κτήσιν; sic enim unius tantum sunt propria: sed quoad χεῖσιν.*

XIII. *Communicatio inter substantias conjunctas*

junctas & ad unum suppositum unitas, Græcè κατὰ ἐνωσιν & κατὰ συνδυάσιν, est qua propter unionem id quod unius est proprium alteri confertur sine sui multiplicatione, aut transfusione ad communem possessionem usurpationem & denominationem. v. g. *inter corpus & animam datur communicatio talis: anima enim vitam & sensus confert corpori. Sic propria divina nature Christi reverè communicata sunt carni assumptæ propter unionem arctissimam personalem, quæ est inter naturas Christi.*

XIV. *Communicatio intellectualis*, Græcè κατὰ μέθεξιν, fit quando subjecta non sunt realiter distincta. v. g. *propria Generis communicantur speciei, & propria speciei participant essentialiter ab individuo.*

XV. *Communicatio oritur ex unione.* Ideoq; quot modis dicitur unio, tot modis etiam communicatio & vice versâ.

XVI. *Unio est copulatio plurium extremorum differentium ad unum tertium, constituendum.*

XVII. Unio alia est essentialis; alia personalis alia sacramentalis; alia accidentalis.

XVIII. Unio Essentialis est, qua plura essentialiter uniuntur ad unam essentiam constituendam. v. g. anima & corpus; materia & forma in corpore.

XIX. Unio personalis aliàs suppositalis est, quâ duæ naturæ ita uniuntur, ut unam constituent personam. v. g. Divina & humana natura in Christo.

XX. Unio sacramentalis est in Sacramentis divinitus ordinatis. v. g. in pane & corpore Christi.

XXI. Unio accidentalis est, quâ plura concurrunt accidentaliter. v. g. duo accidentia in uno subjecto: rotunditas & dulcedo in pomo.

XXII. Incommunicabile est, quod aliquam è dictis communicationem non admittit. v. g. omne finitum est incommunicabile ad plura supposita. Item singulare Ens est incommunicabile ad plura inferiora; per multiplicationem &c.

Incommunicabilia sunt
quæ ad alia communicabilia

Regule

Regule v. suppositalis v. p. b. v. d.

1. Communicatio Realis non statim est Essentialis. v. g. Communicatio inter proprietates naturarum Christi est realis tantum, non essentialis.

2. Omne bonum est communicativum sui. h. e. omne bonum bonitatem suam alteri communicat. v. g. Deus in se optimus in opere creationis, conservationis &c. suam bonitatem communicat. Interim omne bonum suam bonitatem alteri communicat. 1. In quantum potest. 2. In quantum subjectum cui debet communicari recipere aptum est. 3. In quantum bonum illud, quod non est illi, cuius est, maneat proprium, & quoad se non aliis communicetur.

3. Quæ communicari possunt cum aliis meliora sunt iis quæ communicari nequeunt. Quia enim omne bonum sui est communicativum, sequitur bonum quo pluribus communicari potest, eò etiam esse præstantius. v. g. liberalitas est melior temperantia, quia illa communicari potest, hæc non item: Interim distinguendum est inter communicationem ipsarum rerum, & rerum usum seu operationem: Licet enim v. g. Uxor ipsa non possit communicari, potest tamen aliqua operatio seu actio uxoris, consilium nimirum & industria ipsius communicari.

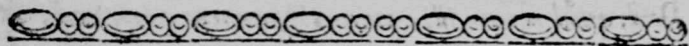
4. Non omnis communicabilitas repugnat individuo. Potest enim effective communicari & cum alio uniri.

H 4
5. Unio
Individua qd. incommunicabile sunt quæ sunt in se
& communicabilia sunt vel effective v. g. in se
sunt effective non qui dicitur

5. Unio est causa communicationis: sc. non simpliciter & absolute, sed respectu proprij. *sc. respectu naturæ primæ ut dicitur in illa communi catio est electio quælibet & per*

Errant **Errores. personales**

1. Calviniani & alij, qui propria communicari posse negant.
2. Photiniani, qui singulare nullo modo communicabile esse putant.
3. Qui horum terminorum maximè utilium, in suis Metaphysicis ne quidem mentionem faciunt.

SECTIO QUARTA.

De

AFFECTIONIBUS ENTIS CONJUNCTIS MEDIATIS MEDIANTE VERITATE.

ARTICVLVS PRIMVS.

De

NATURALI ET ARTIFICIALI.

Pra-

Præcepta.

- I. *Naturale est, cujus veritas dependet ab intellectu divino. Intellige veritatem essentialem seu Entitativam, cujus mensura & norma ut & origo seu principium primum est intellectus divinus in omnibus rebus naturalibus.*
- II. *Natura alia est Naturans; alia Naturata.*
- III. *Natura naturans dicitur quæ omnia naturavit. h. e. in proprio natura ordine posuit. v. g. Solus Deus est natura vel Ens naturale.*
- IV. *Natura Naturata est omne creatum quod à natura naturante esse suum obtinet. v. g. Angeli & omnes res Physica dicuntur Entia naturalia.*
- V. *Notandū verò inter cœtera, quod aliud sit à natura; aliud secundum naturam; aliud præter naturam; aliud contra naturam; aliud supra naturam esse vel fieri.*
- VI. *A Natura aliquid esse dicitur quatuor modis: primò enim à natura esse appellamus, quæ statim à nativitate insunt adeoq; con-nata sunt v. g. Mortalitas homini inest à natura.*

H 5

Dein-

VII. Deinde remotius à natura esse dicitur, quod successu temporis demum in capacibus subiectis suâ sponte sequitur. v. g. *Canities à natura est, & herba in viris:*

VIII. Tertio quorû potentia tantum inest, etiam nõ raro dicuntur esse à natura v. g. *virtutes Ethicæ dicuntur esse à natura.*

IX. Deniq; à natura esse dici solent, ad quæ quædam magis sumus proclives, vel quæ magis intendit natura. v. g. *Poëta nasci dicuntur non fieri.*

X. Secundum naturam esse, vel fieri dicitur, quod ex naturæ inclinatione & à principio naturali provenit, adeoq; naturam ipsam conservat. v. g. *Motus sursum fit secundum naturam in levioribus corporibus, utpote in igne.*

XI. Præter naturam fiunt ea, quæ quidem non oriuntur ex particularis naturæ ductu, ipsi tamen non repugnant, nec vim inferunt. v. g. *ignis circulariter movetur sub concavo Luna, ut hac de re disputant Physici.*

XII. Contra naturam sunt, quæ naturæ ordinem, & propensionem naturalem tollunt

lunt & destruunt. v. g. *moveri sursum est contra naturam lapidis.*

XIII. Supra naturam ea sunt & fiunt, quæ à Deo extraordinariè & miraculoso modo efficiuntur. v. g. *virginem parere est supra naturam.*

XIV. Insuper Naturale aliquid dicitur vel Causaliter: vel Subjectivè.

XV. Causaliter naturale est, quod fluit à principiis naturæ, v. g. *facultates animæ.*

XVI. Subjectivè Naturale est, quod in natura est, sive integra, sive corrupta: v. g. *originalis justitia dicitur Adamo fuisse naturalis & peccatum jam dicitur naturale.*

XVII. Artificiale est cujus veritas ab intellectu humano dependet. Scil: immediate & tanquam à proximo principio. v. g. *domus est res artificialis. Aliàs res artificiales etiam ad Deum referri debent, cum enim artes & illarum effecta sint bona, à Deo sint necessum est.*

Regulæ.

- i. Natura prius intendit perfectum quam imper-

imperfectum. Licet enim in generationibus semper procedat ab imperfectioribus ad perfectiora; tamen ratione intentionis & finis spectat perfectissimum.

2. Natura retinet sua jura. h. e. jura ab hominibus posita facile mutantur, sed ea quæ ab ipsa natura proficiuntur nullus mutaverit, juxta proverbium: Naturam ex pellas furcâ, tamen usq; recurrit.

3. Natura non facit saltum. h. e. natura operatur successivè per gradus & conjungit extrema non per seipsa, sed per media. v. g. ignis naturaliter calefaciens aquam non statim inducit fervorem e frigore, sed primò teporem, postea demum à tepore tanquam medio progreditur & quasi duo conjungit extrema, videlicet gelu & fervorem.

4. Deus & natura nihil faciunt frustra. Sed propter certum & destinatum sibi finem.

5. Quæ natura uni subtrahit, alii restituit. v. g. multi digitis mirabiliter loquuntur, & nonnulli, qui manibus carent, pedibus artificiosissime pingunt & scribunt.

6. Leges naturæ non judicent supra naturam. Quomodo enim ea, quæ supra omnem naturam sunt, poterunt judicari à natura?

7. Ars imitatur naturam: & ars est æmula naturæ, sicut natura Dei. v. g. textores ab araneis didicerunt similes texturas exhibere. vaporis nubi pro
est dicitur a r. nubi

8. Ars est præstantior naturâ. Scilicet conditionate, si cum natura conjungatur & perfecerit, quod natura

supra affectat, præstat nuda & non excolta natura.

9. Artifici in sua arte credendum. Scilicet probato. v. g. Tycho Brahe dixit: Martem aliquando esse humiliorem Sole. E. verum est. non reale est
non reale est

10. Vitia artificum non sunt adscribenda ipsi arti. Sed externis obstaculis si vitia obtingant, vel defectui artificis relinquuntur: quod est non de natura sed adquire
illud est de peccato deficiente

Errores.

- Errant*
1. Qui ea, quæ Natura conditionem excedunt & superant, eidem repugnare & contrariari asserunt.
 2. Qui de Naturali in physicis tantum agi posse putant.
 3. Qui ut Naturalis ita Artificialis etiam doctrinam in Metaphysicis negligunt.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De

MENSURA ET MENSURATO.

Præcepta.

1. Mensura (aliàs norma, Regula) est, quæ con-

conditio aut habitudo alterius exigitur. Prout enim Ens aliquod manifestat alterius vel perfectionem, vel Quantitatem vel Quidditatem, ita quidem ut ad illud exigatur, vel per illud exploretur habitudo ejus, inde solet vocari mensura. v. g. Leges vocantur mensura & norma agendorum.

II. Mensura alia est Quantitativa; alia Perfectionis; alia cognitionis.

III. Mensura Quantitativa est, quæ Quantitatem propriè dictam, nempe molem & extensionem alterius mensurat, atq; notificat. v. g. Gnomon & canon in arte architectonica est mensura architecti.

IV. Estq; vel Adequata, vel inadequata.

V. Adequata (aliàs adæquationis) est, quando mensura & mensuratum exactè conveniunt in Quantitate, ita ut Mensuratum non excedat quantitatem mensuræ. v. g. Sex unitates sunt mensura adæquata senarij.

VI. Mensura inadequata (aliàs repetitionis) est, quæ exceditur à quantitate mensurati. v. g. unitas est mensura senarij per repetitionem.

Men-

VII. Mensura perfectionis est regula & norma, juxta quam de perfectione alterius judicamus. v. g. Deus est mensura omnium. Et inde creature æstimantur perfectiores, prout propius accedunt ad perfectionem Dei:

VIII. Mensura Cognitionis sunt res ipsæ, quas homo debet cognoscere. Etenim cognitio nostra dependet à rebus, non verò res à cognitione.

IX. Mensuratum est illud, quod normatur ab alio. v. g. Quantitas panni normatur per ulnam. Longitudo diei exigitur ad motum Solis &c.

Regule.

1. Omnis Mensura notior est mensurato. Quia adæquatè requiritur ut notificet mensuratum. At notificare non potest aliud, nisi sit notius.

2. Primum cujusq; generis est mensura reliquorum. Primum h. e. perfectissimum est mensura perfectionis reliquorum sub illo genere comprehensorum. v. g. Homo perfectissimus in genere animalium est mensura per cujus comparationem venimus in cognitionem reliquarum brutarum animantium.

3. Mensura est quid unum & indivisibile. h. e. non quia nullam partem habeat, sed quia non potest esse aliud nisi seipsum. v. g. unitas non dividitur.

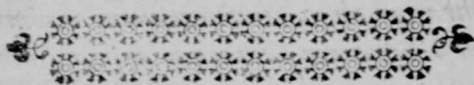
mensura debet esse aliquid fixum & certum, ut de illo nihil dematur, vel ad illud addatur, in quantum certa est mensura.

4. *Mensura sit Homogenea mensurato. v. g. per motum Horologii mensuramus longitudinem diei, non verò per ulnam.*

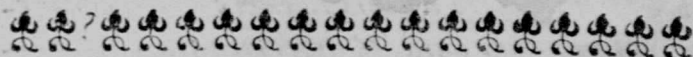
5. *Mensura debet esse infallibilis & certa. v. g. Sola scriptura est mensura articulorum fidei, quia sola est infallibilis & authentica autoritatis.*

Errores.

- Errant*
1. *Metaphysici potissimum vetustiores qui hanc materiam in Metaphysicis ex professo non tractant.*
 2. *Soncinas & Ægidius, qui mensuram distinguunt in Extrinsecam & intrinsecam; cum accurate loquendo non detur intrinseca mensura, quia mensura semper aliud mensurare debet.*
 3. *Weigeliani, qui Spiritum privatum; & alii, qui traditiones humanas volunt esse normam fidei: cum tamen non habeant infallibilem certitudinem. conf. Reg. 5.*

SECTIO

SECTIO QUINTA.

De

AFFECTIONIBUS ENTIS CONJUNCTIS MEDIATIS MEDIANTE BONITATE.

ARTICVLVS PRIMVS.

De

PERFECTO ET IMPERFECTO.

Præcepta.

- I. *Perfectum est, cui nihil deest ad suam quæ ei debebatur integritatem.*
- II. *Perfectio (i.) alia est absolutè talis; alia In certo genere.*
- III. *Perfectio absoluta (aliàs Simpliciter talis) convenit illi tantum, quod summam habet perfectionem. v. g. Solus Deus proprie est perfectus, & meritò perfectissimus deprecatur.*

I

IV. Per-

IV. *Perfectio in certo genere* (aliàs *perfectio secundum quid, & determinata*) est perfectio certæ naturæ debita, licet imperfecti admixta. v. g. *plumbum^{est} perfectum*.

V. *Perfectio* (2.) alia est *Transcendentalis*; alia *Naturalis*; alia *Moralis*.

VI. *Perfectio Transcendentalis* est, quâ *Ens* dicitur perfectum in sese, quatenus ipsi nihil deest in integritate essendi. v. g. *Infans est Ens perfectum, quia perfecto modo habet essentiam humanam*.

VII. *Perfectio Naturalis* est, juxta quam nihil deest rei ad naturalem illius operationem: v. g. *Homo robustus, & validioris temperamenti est perfectus naturaliter*.

VIII. *Perfectio Moralis* est, secundum quam alicui nihil deest in habitu virtutis *Moralis*. v. g. *iste homo vocatur moraliter perfectus, qui eminenter est virtuosus, fortis, justus, &c.*

IX. *Perfectio* (3.) alia est *Partium*; alia *graduum*.

X. *Perfectio partium* dicit totalitatem partium sibi debitarum v. g. *Logica illa perfecta est,*

et a est, quæ non deficit in aliqua parte ad ipsam attinente.

XI. *Perfectio graduum* appellatur, quæ omnibus gradibus debitæ tuæ perfectionis gaudet, abundatq; quâdam excellentiâ. v. g. *qui excellit in Metaphysica dicitur perfectus Metaphysicus.*

XII. *Imperfectum* est id, quod deficit à debita perfectione: v. g. *Homo nimis parvus est imperfectus; & eruditio imperfecta dici solet, quæ adhuc multum ruditatis in se continet.*

XIII. *Imperfectio* alia est *privativa*, alia *Negativa*.

XIV. *Imperfectio privativa* est, carentia perfectionis debitæ inesse. v. g. *peccatum, itemq; morbus dicuntur imperfecta imperfectione privationis.*

XV. *Imperfectio Negativa* est, quâ res dicitur imperfecta in collatione cum aliis. v. g. *omnis creatura est imperfecta: Angelus respectu Dei; homo respectu angeli.*

Regula.

1. Perfectum prius naturâ est imperfecto. *Intellige perfectum absolute & universaliter ut sic sumptum. Nam in particularibus potius ab imperfecto ad perfectum fit transitus. Item de prioritare intentionis.*

2. Sui perfectionem quidvis appetit, sed absque sui Corruptione. *Naturali n. impetu quicquid est, ad sui fertur Conservationem.*

3. Quicquid perfectionis est in creaturis, etiam est in Deo. *Si non formaliter, tamen eminenter aut virtualiter.*

4. A perfecto non nisi perfectum provenit. *Intellige primario de Deo, ubi sine limitatione veris. est. Deinde de perfecto ut perfectum est, & quatenus non impeditur in sua operatione.*

5. Perfectio partium essentialium commendat rem, etiam absque perfectione graduum. *v. g. qui omnes Logica partes tenet commendatur a perfectione eruditionis Logica, tametsi illam non obtineat in summo gradu.*

6. Perfectio Entis nec augeri nec minui potest. *Intellige perfectionem essentialem non accidentalem.*

7. Imperfectionis Cognitio est verissima perfectio. *Intellige non formaliter sed consecutivè h. e. qui imperfectionem suam agnoscit, facillimè perfectionem consequi potest.*

8. Non

8. Non omnis imperfectio est pravitas: Scilicet illa, quæ est pura, negativa: ut purè est nescientia pura, qualis v. g. fuit in Christo, dum dicitur crevisse sapientiâ. *Intellige in sequentiâ ut tamen est quædam imperfectio quæ est subiecti negativitate*

Errores!

- Intellige in sequentiâ ut tamen est quædam imperfectio quæ est subiecti negativitate*
1. Suarezius, qui statuit perfectum esse equipollens vel Synonymum Enti, sicut Res & aliquid.
2. Qui existimant perfectionem esse simplicem Entis affectionem, a bono transcendentali distinctam.
3. Qui putant perfectum ita pertinere ad bonum, ut idem plane sit cum bono.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De
COMPLETO ET INCOMPLETO.

Præcepta.

1. Completum est, quod habet essentiam
I 3
totalem

totalem per se, non complementem aliud, ut cum alio faciat Ens per se. v. g. *omnis species & omne totum est Ens completum.*

II. *Est q̄ tale vel Absolutè vel comparatè.*

III. *Completum absolutè est, quod ultimam in suo genere perfectionem tantum habet, ita ut ad alterius Constitutionem ordinatum non sit v. g. Omnia Corpora mixta dicuntur Entia Completa.*

IV. *Comparatè completum est, quod in suo genere tametsi sit perfectum, non tamen repugnat ingredi in alterius constitutionem. v. g. Elementa.*

V. *Completum etiam est aliud in Essendo; aliud in Subsistendo.*

VI. *Completum in essendo modò definitum est, quod habet essentiam in se terminatam & absolutam.*

VII. *Completum in subsistendo est, cuius subsistentia non completur ab alio, adeoque habet subsistentiam ultimam & independentem. v. g. omne suppositum & omnis persona.*

VIII. *Incompletum est, quod ad alterius per-*

perfectionem ordinatum est. v. g. *omnis pars essentialis Materia & forma, anima rationalis &c: imò & integralis ut manus.*

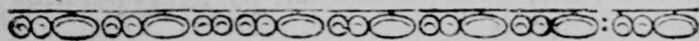
Regule.

1. Ex duobus actibus completis non fit unum per se. licet per accidens v. g. ex auro & argento fiat poculum. *Substantia & accidentia sunt per se completum.*
2. Ens completum ultimam perfectionem in suo genere obtinet. Sic. v. g. *Angelus non ordinatur ad materiam aliquam, quam perficiat, per modum formæ, licet possit illam perficere per modum efficientis.*
3. Completum in essendo potest esse incompletum in subsistendo. v. g. *Humana Christi natura est completa & perfecta humanitas, licet non subsistat propria subsistentia.*
4. Ens incompletum duplicem notionem obtinet; unam ut sit, alteram ut aliorum sit. Scilicet: *Ens incompletum, uti duplicem habet Entitatem unam absolutam, alteram respectivam; ita duplicem quoque obtinet bonitatem: unam secundum actum essentia quo est; alteram secundum actum presentia sive informationis, quo ad aliud ordinatur.*

Errores

- Errant.
1. Suarezius, qui divisionem Entis in completum & incompletum solum Enti creato applicuit.
 2. Idem, qui accidentia Entia completa esse posse, negat.
 3. Photiniani, asserentes humanam Christinaturam non esse veram & completam humanitatem, eò quod à nobis subsistere dicatur in persona τῆ λογῆ: Licet enim incompletam ratione subsistentia agnoscamus, tamen ratione essentia incompletam esse negamus.

ARTICVLVS TERTIVS.

De

ABSOLVTO ET RESPECTIVO.

Præcepta.

- I. *Absolutum* est, quod caret respectu ad aliud.
- II. *Absolutum* aliud est ratione causæ; aliud ratione subjecti; aliud ratione objecti; aliud ratione termini.

III. *Abso-*

III. *Absolutum à causa* (aliàs *effectivè absolutum*) dicitur, quod non habet ordinem ad aliud, à quo fiat tanquam à causa.

IV. *Absolutum à causa* est duplex: vel enim *simpliciter absoluitur à causis*, vel *secundum quid*.

V. *Simpliciter absolutum à causa* est, quod omnia causarum genera excludit. Sic *Solus Deus est absolutum Ens à causa*.

VI. *Absolutum à causa secundum quid* est, quod liberum existit à Causis internis, non verò excludit externas. v. g. *intelligentiæ seu Angeli*.

VII. *Absolutum à Subjecto* est, quod non est in alio tanquam in Subjecto. v. g. *omnes substantiæ, etiam creatæ & finitæ absolvuntur à subjectis*.

VIII. *Absolutum ab objecto* dicitur, cuius esse non dependet ab alio tanquam ab objecto. v. g. *Quantitates etiam carent respectu, & ita sunt Entia absoluta, per defectum huius respectus*.

IX. *Absolutum à termino* est, Cuius esse non terminatur ad aliud. v. g. *illa que sunt terminata* I 5 in præ-

in prædicam. Subst. Quant. & Qualit. sunt Entia absoluta.

X. *Absolutum quoque aliud est positivè, aliud privativè; aliud negativè.*

XI. *Absolutum positivè est, quod collocari potest in prædicamento substantiæ vel accidentis absoluti v. g. Homo, linea.*

XII. *Absolutum privativè est, quod superius est absoluto & respectivò, & ab utroq; abstrahit, quia indifferens est ad utrumq; v. g. Ens.*

XIII. *Absolutum negativè est, quod in esse suo præcisè est, & non ad ulterius ordinatur. v. g. ultima differentia.*

XIV. *Respectivum est quod ad aliud refertur.*

XV. *Respectivum habet respectum vel causati ad causam; vel accidentis ad subjectum; vel ad aliud tanquam objectum; vel deniq; ad aliud tanquam terminum.*

Regulæ.

I. *Absolutum omnimodè propriè nihil est. Quodcunq; n. verum Ens est, respicit aliud vel ad minimum, ut causatum aut causam.*

2. Abso-

2. *Absolutum dicitur ἀλλοτί aliud quid: at respectivum seu respectu affectum ἀλλετίνος. Sic v. g. Homo est aliud quid, non alicujus alterius. Pater autem est alterius alicujus sc. filij pater.*

3. *Ut aliquid sit respectivum, requiritur habitudo ad aliud. Nam respectu affectum est quasi conjugatum: absolutum verò est q. viduum.*

4. *Respectus Transcendentalis, qui hujus loci est, toto cælo differt à respectu prædicamentali. Nam respectus, qui hic consideratur est ut affectio: ille verò qui infra in doctrina relationis, est ut species Entis.*

5. *Omne respectivum fundatur in aliquo absoluto: v. g. Paternitas in humanitate. & tres persone trinitatis subsistunt in essentia una.*

6. *Quæ habent respectum ad aliud tanquam ad terminum maximè respectiva Entia sunt: & propriè dicuntur relata per propriam relationem. De quibus infra.*

Errores.

- Errant.
1. *Qui absolutum omnimodè fingunt; cum tamen nihil detur, quod omni prorsus respectu careat.*
 2. *Bartholinus & alij, qui doctrinam de Absoluto & respectivo in suis Metaphysicis omitunt.*

ART I

ARTICVLVS QVARTVS.

De

PERMANENE ET
SUCCESSIVO.

Pcepta.

I. *Permanens* est, quod non habet partes suas in fluxu unius ad aliam abeuntem. v. g. *Homo, Deus, anima, corpus, &c.*

II. Aliàs vox *permanens* denotat primò omnimodam indefectibilitatem & immutabilitatem. Unde permanere dicitur quod nulli mutationi est obnoxium. Et sic v. g. *Soli Deo & quidem καὶ ἐξοχῆν* tribuitur *permanensio*.

III. Deinde *Permanens* dicitur omne id, quod durat seu duratione præditum est. Sicque *permanensio* & *duratio* recurrunt, cum duratio nihil aliud sit quam *permanensio* Entis in existendo: quomodo etiam *successiva* permanent.

IV. *Successivum* est, quod partes sui esse habet

habet in fluxu, quò partim abit, partim est, partim erit. v. g. *Motus, tempus, sub quo sunt hora, dies, annus.*

Regule.

1. Omnia permanentia, præter Deum, interire possunt & evanescere per vim Dei & devoti h. e. annihilantis.

2. Quicquid est Ens successivum id debet habere partes. Si simplex & indivisibile Ens est, non poterit ejus esse per partes acquiri, atq; sic nec successione aliqua continuari.

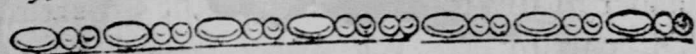
3. Non omnis fluxus partium infert Ens successivum, sed tantum ille quo quid habet partes sui esse fluentes. Hoc est, quod talem habet essentiam è talibus partibus consurgentem, quæ semper sunt in fieri & in transitu.

4. Successivum Ens dicitur ita non à successione imaginaria: nec privativa; sed positiva & intrinseca. casu cessio facit Ens successivum, & quidem non discreta sed continua.

Errores.

- Errant.
1. Alstedius & alij, qui *permanens* & *successivum* inter Affectiones Entis non referunt.
 2. Physici Qui putant Ens successivum existere per solum præsens.

TRAC-

TRACTATUS TERTIUS.

De

AFFECTIONIBUS EN-
TIS ACCIDENTALIBUS.
SECTIO UNICA.

ARTICVLVS PRIMVS.

De

SUBJECTO ET ADIUN-
CTO.

Præcepta.

I. *Subiectum* est, quod præter suam essentiam aliquid in se recipit. v. g. *Substantia est subiectum accidentium; Mensa librorum vel ciborum in mensa positorum.*

II. *Subiectum*, (I.) aliud est *inhesionis*; aliud *adhesionis* aliud *occupationis*; aliud *predicationis*.

III. *Subiectum inhesionis* est, cui adiunctum inhaeret. v. g. *Homo est subiectum doctrinae.*

IV. *Sub-*

IV. *Subiectum adhesionis* est, quod adiunctum recipit ad vel circum se. Sic. v. g. *Homo est subiectum vestium vel divitiarum, &c.*

V. *Subiectum occupationis* (alias *considerationis*, seu *tractationis* & in specie *objectum*) est, circa quod adiunctum occupatur. v. g. *color est objectum visus, sonus auditus.*

VI. *Objectum* aliud est *adequatum*, aliud *inadequatum*.

VII. *Objectum adequatum* est, quod est proprium & totale. v. g. *Physica objectum est corpus naturale quatenus naturale.*

VIII. *Objectum inadequatum* est, quod est commune vel parziale. v. g. *cælum vel alia species corporis naturalis est objectum Physica.*

IX. Huc pertinet distinctio objecti in *objectum perfectionis* & *adequationis*:

X. *Objectum perfectionis* est nobilissima pars objecti totalis Sic v. g. *Deus est objectum Philosophiae, sed inadequatum, quia etiam circa alia Entia versatur Philosophia. Quia verò Deus est nobilissima pars scibilis Philosophiae subiecti, idcirco dicitur obj. perfectionis.*

XI. *Obje-*

XI. *Objectum adæquationis* idem est, quod *objectum adæquatum* nempe quod ab adjuncto adæquatè occupatur, ut nec sit eo latius nec angustius. Sic v. g. *suprà diximus quod Ens, quatenus Ens, sit objectum Metaphysicæ.*

XII. *Objectum* insuper aliud est *per se*; aliud *per accidens*.

XIII. *Objectum per se* est, in quo *per se* occupatur adjunctum. Sic v. g. *verum per se est objectum intellectus.*

XIV. *Objectum per accidens* est, in quo adjunctum *per accidens* occupatur. v. g. *Falsum est obje. intellectus,*

XV. *Subjectum prædicationis* (aliàs *Enunciativum, Axiomaticum*) est prior pars *Enunciationis*. v. g. *q. dico: Homo est animal: Homo est subjectum.*

XVI. *Subjectum* (2). aliud est *informationis*; aliud *denominationis*.

XVII. *Subjectum informationis* (aliàs *subjectum Quo*) est pars aliqua totius, quæ primò afficitur ab aliquo adjuncto. v. g. *anima est subjectum doctrinae.*

XIIX. sub-

XIIX. *Subjectum denominationis* (aliàs *subjectum quod*) est totum, cui tribuitur adjunctum partis. Sic. v. g. *subjectum doctrinae est homo.*

XIX. *Adjunctum* est id, quod alteri tanquam substrato adjungitur, sive *Substantia* sive *Accidens* fuerit v. g. *Rector vel Conrector est adjunctum Cathedrae.*

XX. Si adjunctum fuerit *Accidens* tum *Philosophis* est vel *proprium*; vel *Commune*.

XXI. *Proprium* est quod uni tantum *per se* convenit & non pluribus. v. g. *Risibilitas uni & soli homini competit.*

XXII. *Commune* adjunctum est *commune accidens*, quod *Contingenter* & *accidentaliter* inest, ita ut etiam alijs *convenire* possit. v. g. *Albedo est hominis accidens Commune.*

Regulae.

1. *Non-subjecti nulla sunt accidentia.* Sic v. g. *quia Cerberus non est, nec ater est. vulgò sic concipiuntur hæc Regula: Non Entis nullæ sunt qualitates.*

K

2. Inre-

ARTICVLVS SECVNDVS.

De

SIGNO ET SIGNA-
TO.

Præcepta.

- I. *Signum* est quod potentia cognoscenti aliquid repræsentat.
- II. *Signum* (1.) aliud est *Naturale* aliud *Arbitrarium*.
- III. *Signum Naturale* est, quod signat aliquid ex naturali Connexione cum eo. Sic v. g. *Fumus est signum ignis*.
- IV. *Arbitrarium* est quod (non ex natura, sed) ex arbitrio vel ordinatione extrinseca signat. v. g. *Hedera est signum venalis vini vel cerevisie*.
- V. *Signum* (2) aliud est *rememorativum*; aliud *demonstrativum*; aliud *prognosticum*.
- VI. *Rememorativum* est, quod reducit aliquid præteritum in memoriam. v. g. *Iris est*

monu-

monumentum diluvij.

VII. *Demonstrativum* est quod monstrat rem præsentem. v. g. *Sacramenta sunt signa gratia præsentis, quam scil: Deus Christianis per Sacramenta offert & exhibet.*

VIII. *Prognosticum* est, quod prænunciat rem futuram. v. g. *varius cali color, de quo poëta: Caruleus pluvias, denunciat igneus Euros;*

IX. *Signum* (3.) aliud est *nudum*; aliud unà *exhibitivum*.

X. *Signum nudum* est, quod tantum signat, tantum significat. v. g. *imago Christi est signum Christi.*

XI. *Exhibitivum* est, quod unà exhibet id quod significat. Sic v. g. *Sacra cena reverè exhibet corpus Dominicum & sanguinem christi;*

XII. *Signum* (4.) aliud est *notificans*; aliud *commonefaciens*; aliud *obsignans*.

XIII. *Notificantia* sunt notæ, quæ rem ignotam indicando patefaciunt. Sic v. g. *Theologi disputant de notis vera Ecclesie.*

XIV. *Commonefacientia* sunt, quæ rei cognitæ notitiam conservant Sic v. g. *Cana*

K 3

Domi-

Dominica est signum passionis Christi.

XV. *Obsignantia* sunt, quæ certificant rem cognitam. v. g. *circumcisio est signum fœderis.*

XVI. *Signatum* est res, quæ per signum potentia cognoscenti representatur. Sic v. g. *ignis est signatum fumi. vinum venale bedera, &c.*

*Signum quod est in re
Regula. sicut in formalis*

1. In quovis signo duæ sunt habitudines: una est ad rem significatam, altera ad potentiam, cui significat. Sic *fumus nisi respiciat latentem ignem, quem prodit, & aptus sit alicui potentia illam proponere, nequaquam asseret rei cognitionem.*

2. *Signa naturalia* apud omnes sunt eadem. v. g. *gemitus est signum doloris. Ratio est in promptu, quia naturalia non variant.*

3. Non omnia signa sunt visibilia. v. g. *pulsus Campana est signum cultus instantis sacri, qui tamen non videtur sed auditur.*

4. A signis necessariis vera consequentia perpetuò. v. g. *Nullus motus in arterijs percipitur E. cordis vis prostrata est.*

5. A signis non necessariis (communibus, exter-

externis, probabilibus) plerunq; valet consequentia. At non semper. v. g. *Cælum manè fuit rubicundum E. pluet.*

6. Nihil est nota sui ipsius. *Intellige formaliter: interim tamen nonnunquam nota materialiter coincidit cum illa re quam notificat.*

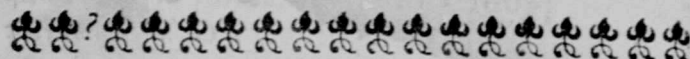
7. Nota debet esse notior notato. *Alias n. non esset nota, sed ignota.*

8. Notæ debent esse propriae non Communes. *Etenim si alijs etiam essent Communes, jam nihil certi certò signare possent.*

Errores.

- Errant.
1. Qui doctrinam hanc planè in *Metaphysicis* omittunt.
 2. Scotus & Bonavent: qui rationem signi in vera & propriè dicta relatione, qua sit predicamentalis, consistere ajunt.
 3. Collegium conimbricense, quod putat, signum qua signum importare realem diversitatem à signato.
 4. Calviniani; qui Sacramenta nuda volunt esse signa & non simul exhibitiva.

PARS POSTERIOR META-
PHYSICÆ.

De

QUASI: SPECIEBUS
ENTIS.

TRACTATUS PRIMVS.

De

SUBSTANTIA.

Præcepta.

- I. *Substantia* est Ens, quod habet proprium esse, nec est in alio tanquam in subiecto.
- II. *Substantia* alia est *incompleta*, alia *Completa*.
- III. *Substantia incompleta* est, quæ per se extra compositum perfectam speciem non absoluit, v. g. *materia* & *forma* itemque *anima rationalis*, &c.
- IV. *Completa* est, quæ perfectam essentiam & speciem constituit. v. g. *Homo*, *Angelus*, &c.
- V. Com-

- nens est
Sic
colore
magn
re quæ
men
na
- V. *Completa substantia* in genere dicitur in *universalem* & *Singularem*.
 - VI. *Universalis* (Logicè *Secunda* dicta) est, quæ, universaliter concipitur: *semper est vel species vel Genus ex predicamento substantiarum*. v. g. *animal*, *corpus*, &c.
 - VII. *Singularis* (Logicè *prima* dicta) est substantia extra intellectum existens & Ens unitate numericâ determinatum. v. g. *Petrus*, *Paulus*, &c.
 - VIII. *Completa Substantia* in specie dividitur in *spiritualem* & *corporalem*.
 - IX. *Substantia spiritualis* communi nomine dicitur *spiritus*, qui est substantia exers omnis materiæ & formæ.
 - X. *Substantia spiritualis* est vel *infinita* vel *finita*.
 - XI. *Infinita* est solus DEVS: Hic enim tñ infinitum Ens est, ita etiam infinitam spiritualitatem obtinet.
 - XII. *Finita Substantia spiritualis* sunt *Angeli* tam bonus quàm malus, *Intelligentiæ* & *animæ rationales*: (De his spiritibus omnibus fusius agit Pneumatologia.)

XIII. *Substantia corporea appellatur Corpus, quod est Materialis Substantia Constans ex materia & forma. (vide Physicam.)*

Regule.

1. Commune est omni substantiæ non esse in subjecto. Scilicet ut *Accidens*. De alijs autem inessendi modis nemo dubitat.

2. Substantia nulla est, quæ propria destituitur operatione. *vel enim est ipsa forma, vel habet formam, per quam constituitur. At vero omnis forma est actus & actiosa, Ergo ut distincta est ratione essentiali: ita etiam distinctas edet operationes.*

3. Substantiæ non incurrunt in sensus Nam occurrunt nobis vestita accidentibus. Sic v. g. non cernis substantiã arboris, sed accidentia, è quibus colligitur ratiocinando, qualis sit substantia.

4. Substantiæ nihil Contrarium. Substantia Consideratur vel absolute, simpliciter & sine accidentibus: vel cum accidentibus induta. Illa nec est alteri contraria substantia, nec ulli accidenti: at hac recipit contrarietatem, propter accidentia & ratione rationis Sic v. g. inter aquam & ignem contrarietas est ratione frigoris & caloris Sic inter lupum & ovem ob rationem scilicet.

5. Substantia una secundum esse substantiale non est magis substantia quam altera. v. g. unus homo non est magis homo, quam alter. Et Goliath non fuit magis homo, quam David, licet fuerit major Davide.

5. Substantia eadem numero permanens est Capax contrariorum. *Diverso scilicet tempore. Sic v. g. Homo scientiam & ignorantiam ejusdem: Aqua Calorem & frigus recipere potest.*

6. Substantia non recipit magis & minus: h. e. Substantia una secundum esse substantiale non est magis substantia quam altera. v. g. unus homo non est magis homo, quam alter. Et Goliath non fuit magis homo, quam David, licet fuerit major Davide.

7. Substantia prima significat hoc aliquid. Id est rem singularem & per se subsistentem, quæ digito monstrari potest.

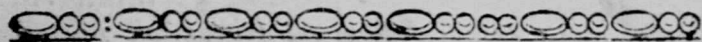
8. Quemadm. Individuû, & prima substantia: Item suppositum & persona differunt, ut latius & Angustius. Sic etiam prima substantia & suppositum. Scilicet: omnis Substantia prima est individuuum, sed non contra: Item: Omnis persona est suppositum, sed non contra: Item: omne suppositum est substantia prima & singularis, sed non contra.

Errores

1. Philosophi, qui in Logicis eodem modo nos hic, de Substantiis & accidentibus agunt.
2. Metaphysici, qui doctrinam de Deo & reliquis spiritibus huc referunt.
3. Nominalistæ, qui divisionem Entis in substantiam.

Errant.

- stantiam & Accid: univocam esse existimant.
 4. Laurentius Valla, qui dicit, quod persona non significet substantiam sed qualitatem.

TRACTATUS SECVNDVS.

De

ACCIDENTIBVS.

SECTIO PRIMA

De

ACCIDENTIBVS PRIMARIIS.

ARTICVLVS PRIMVS.

De

QUANTITATE.

Præcepta.

- I. *Accidens* est, quod non per se subsistit, nec est pars substantiæ, sed alteri tanquam Iubjecto inhaeret.
 II. *Accidens* aliud est *primarium*; aliud *Secundarium*.

III. *Acci-*

- III. *Accidentia Primaria* vocantur: *Quantitas*, *Qualitas*. & *Relatio*.
 IV. *Accidentia Secundaria* sunt: *Actio*, *Passio*, *Quando*, *Vbi*, *Situs*, & *Habitus*.
 V. *Quantitas* est accidens *primarium*, quo *Substantia* extenditur, ut sit in partes diversas *divisibilis*.
 VI. *Quantitas* alia est *Continua*; alia *discreta*.
 VII. *Continua* dicitur *magnitudo*, quæ est, cuius partes *communi termino* *Copulantur*.
 VIII. *Ejus species* sunt *Linea*, *superficies* & *corpus*. (videatur *Geometria*.)
 IX. *Quantitas discreta* dicitur *multitudo*, cjus partes seorsim positæ non *Continuantur* nec *copulantur* *Communi termino*, Cujus species unica, nempe *Numerus*.
 X. *Numerus* nihil aliud est, quam *multitudo* ex *unitatibus collecta*.
 XI. *Numerus* alius est *numerans*. alius *numeratus*.
 XII. *Numerus numerans* est *numerus formalis* ab *omni materia abstractus*, ideoq; pro-

proprie dicitur Arithmeticus. v. g. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

XIII. Numerus numeratus est Materialis h. e. certæ materiæ applicatus. v. g. 10. libri; 12. Apostoli. (vide Arithm.)

1. Nullum Accidentis potest esse sine subjecto. Regula hæc immediatè ex definitione accidentis deducitur. Accidentis enim esse est inesse.

2. Unum numero accidens, non potest esse in diversis numerò subjectis: quia est impartibile, nec potest distrahi.

3. Plura accidentia specie differentia possunt simul hære in eodem subjecto. v. g. in uno homine sunt Theologia, Philosophia, Philologia, albedo, paternitas, &c.

4. Omne accidens à certa fluit Substantia. Scil: tanquam ex principio radicali & principali vel remote vel proxime. Alias non negamus quod unum accidens immediatus oriatur ex alio accidente v. g. Levitas ex calore & habitus ex actionibus crebrioribus.

5. Quantitatum nullus est motus & efficacia per se. Omnis enim vis sive effectio tribuitur formis; Substantiis & qualitibus.

6. Ubi

6. Ubi quantitas & figura, ibi est necesse esse materiam. Materia enim est radix & origo quantitatis & extensionis, qua postmodum figuratur.

7. In majori quanto major est virtus. Sc. 1. si majus & minus sunt ejusd. speciei. 2. cæteris omnibus paribus existentibus. Sic v. g. Cum in duobus hominibus magno & parvo, temperatura & alia omnia sint paria: rectè dicitur magnus homo parvo esse validior.

8. Quantitas non recipit majus & minus. Sic hoc quadratum non est magis quadratum, quam illud, licet majus esse possit.

9. Quantitati nihil est Contrarium. Contrarietas n. proprie qualitatum pugna est.

10. Omnium rerum quantitas determinata est.

Errores.

1. Adversarii, statuentes panem & vinum in corpus & sanguinem Christi transsubstantiari in S. Eucharistia, ita ut accidentia panis & vini remaneant.
2. Iidem, caput Iohannis Evangelista minutiss. literarum apicibus describentes, atq; è collo suspensum gestantes: eiq; mirificam quandam vim & virtutem alexicacam Dæmones fugandi & morbos sanandi, tribuentes.
3. Timplerus, Divisionem Quantitatis in continuum

Errant.

tinuam & Discretam rejiciens.

4. Occamus & alij qui putarunt *essentiam quantitatis eandem esse cum essentia substantia corporea.*

ARTICVLVS SECVNDVS.

De

QUALITATE.

Recepta.

I. *Qualitas est, per quam substantia est efficax & quæ movet sensus.*

II. *Species Qualitatis sunt quatuor. Habitus & dispositio. Potentia Naturalis & impotentia. Patibilis Qualitas & Passio. Forma & Figura.*

III. *Habitus est qualitas crebris exercitiis comparata, secundum quam subjectum, in quo firmiter hæret, promptum est ad actiones facile & cum delectatione exercendas.*

IV. *Habitus alius est Infusus; alius acquisitus.*

Quid sit habitus p. ratione principis, ut b. l. p. ratione subje. V. HA-

V. *Habitus infusus est, qui divinitus per influxum solius DEI obtinetur. v. g. dona Linguarum in Apostolis: Item in piis Charitas, spes, &c. (vide Theologiam.)*

VI. *Habitus acquisiti sunt, qui nostris exercitiis & laboribus comparari possunt.*

VII. *Sunt a. ejusmodi habitus vel intellectuales; vel Morales.*

VIII. *Intellectuales sunt in intellectu, quem informant & perficiunt.*

IX. *Et sunt vel Instrumentales; vel principales.*

X. *Instrumentales sunt; Grammat: Rhetor: & Log:*

XI. *Principales sunt quinque; Intelligentia, Scientia, Sapientia, Prudentia & Ars. (de quibus vide particulares & distinctas disciplinas, item: prodidagm. nostra de Phil. in gen.)*

XII. *Habitus Morales sunt virtutes Ethicæ (vide Ethicam.)*

XIII. *Dispositio infertur ad habitum tanquam imperfectum ad perfectum.*

L

XIV. *Potens-*

XIV. *Potentia Naturalis*, est facultas à natura insita, quâ quævis res fortiter agere vel resistere potest. *Varie a. dantur potentie naturales, tum in spiritibus:* (vide Pneumatologiam) *tum in corporibus naturalibus:* (vide Physicam.)

XV. *Impotentia Naturalis*, est imbecillitas ingenerata, quâ ægrè res operantur vel resistunt.

XVI. *Patibilis Qualitas* est, quæ Passionem aliquam excitat in sensibus vel in ternis vel externis. *Et sunt objecta sensuum* v. g. *Colores, Lux, Sonus, &c.* (vide de his distinctè agentes Physicam, opticam Musicam & Medicos.)

XVII. *Passiones* hîc dicuntur omnes affectus subitanei v. g. *Ira, amor Spes, &c.* (vide partim Physicam in doctrina de anima, partim Ethicam)

XVIII. *Figura* est Qualitas extrinsecus apparens ex quantitatis continuæ dispositione & determinatione orta.

XIX. *Forma* Similiter hoc loco est externa species seu figuratio corporis quæ oritur

ex

ex partium materialium dispositione, sive ex ordine proportionem & colore.

XX. *Figura Formæ* vel sunt *Naturales;* vel *artificiales.*

XXI. *Naturales* sunt in corporibus naturalibus. v. g. *Figura cæli est rotunda.*

XXII. *Artificiales* sunt in arte factis. v. g. *Forma Mensæ scamni.*

XXIII. *Aliàs ratione essentia Figura* est multiplex: *ut sunt* v. g. *linea recta, Curva, obliquæ diametrales multilatera, &c.* (vide Geometriam.)

Regule.

1. Qualitas est omnium accidentium Copiosiss. & frequentiss. *Nullus enim in natura datur angulus, nulla vel minutiss. res, quin suis & quidem varijs abundet qualitatibus.*

2. Qualitas consequitur formam. *Vsi quantitas materiam.*

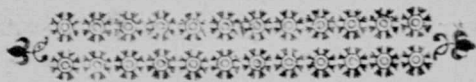
3. Qualitates sunt arma Substantiarum h. e. *instrumenta per quæ substantia agunt.*

4. Qualitatum est contrarietas. *Licet affectio hæc solis Qualitatibus, tamen non omnibus competit.* v. g. *Figura nihil est contrarium & colores medijs non habent contrarios colores &c.*

L a

5. Qua-

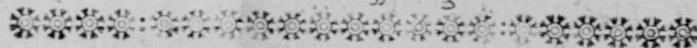
5. Qualitates recipiunt magis & minus. *Scilicet, quæ sunt in prima & tertia specie Qualitatum: Illæ namq; possunt intendi & remitti v. g. frigus jam est vehementius, & intensus, mox iterum est remissum.*
6. Virtus vnita est fortior dispersa v. g. *minus lapillus aque injectus quam primum fundum petit; maxima a. trabs aque innatat: quia in lapide virtus motiva, videl. gravitas est vnita, in trabe verò dispersa.*
7. Habitus acquisitus fit successivè. *Non enim momento aliquo comparatur, sed ab initijs quibusdam per gradus certos, dum tandem crebra exercitatione robur & confirmationem consequatur.*
8. Habitus acquisitus, qui confirmationem consequutus, difficulter amittitur: dispositio autem ad eum facile. *Quemadmodum id quod citò fit, citò perit: ita quod studio diuturnior: requiritur, id etiam constantius & diuturnius est.*
9. Ad habitum acquirendum tria requiruntur: *Natura, disciplina, seu institutio & exercitatio.*
10. Habitus non possunt secari in partes. *Scilicet reales & propriè ita dictas, quæ vocantur quantitativæ; optime tamen in partes analogicas, quæ per proportionem & similitudinem quandam veris partibus respondent quantitativis.*

Tim-

Errores.

- Errant.
1. *Timplerus & Piccolomineus, qui qualitatum divisionem, præcepto 2. propositam, impugnant.*
 2. *Qui putant habitus propriè dari in brutis.*
 3. *Qui existimant in membris corporis acquiri habitus.*
 4. *Scotus ejusquè interpp: qui potentiam naturalem accidens esse negant.*

ARTICVLVS TERTIVS.

De

RELATIONE.

Præcepta.

- I. *Relatio est ratio referendi vnum ad aliud.*
- II. *Relata alia sunt secundum dici; alia secundum esse.*
- III. *Relata secundum esse sunt, quæ per se primò sunt Entia absoluta, & saltem secundariò ex consequente aliquem respectum, admittunt ad aliud. v. g. amor refertur ad rem amatam; scientia ad rem scitam.*

L 3

IV. Relata

IV. *Relata secundum esse* sunt, quæ suâ naturâ dicunt ordinē & respectum ad aliud.

V. Et hinc *Relatō* est triplex: *Subsistens*; *Transcendentalis* & *Prædicamentalis*.

VI. *Relatio subsistens* est Substantialis & tribuitur personis SS. Trinitatis, quæ respectum realem & verum ad se mutuò habent v.g. *Pater ad filium* & *filius ad Patrem*: & *Spiritus S. ad utrumque*.

VII. *Relatio Transcendentalis* est respectus communissimus, qui omnia Entium genera pervagatur. *Talis Relatio est inter terminos Metaph.* v. g. *inter actum* & *potentiam*; *principium* & *principiatum* &c.

VIII. *Relatio prædicamentalis* est accidens essentialiter ordinatum ad alium terminum, ita ut totum ejus esse consistat in referri ad aliud. *sic.* v. g. *Paternitas refertur ad filium*.

IX. Quinq; verò in veris Relatis prædicamentalis notari debent: *Relatio*: *Termini*; *Subiectum*: *Fundamentum*: & *ratio fundandi*.

X. *Relatio* est ipsa forma abstracta & habitudo realis ob quam relatum refertur ad aliud.

aliud v.g. *Dominium in Domino*; *Emptio in Emptore*.

XI. *Termini* sunt inter quos versatur relatio immediatè, quiq; ad se invicem referuntur & terminant relationem: *Suntque Relatum* & *Correlatum*: v. g. *uxor* & *Maritus Dominus* & *servus*.

XII. *Subiectum Relationis*, est substantia, in qua instar accidentis hæret Relatio prædicamentalis v. g. *Filius est in hoc subiecto, quod est Iohannes vel Iacobus. Pater in alio quod est Petrus vel Nicolaus*.

XIII. *Fundamentum Relationis* est cõa seu ratio, ob quam subiecto convenit relatio: *estq; semper accidens aliquod; videl. vel quantitas vel Qualitas vel Actio vel Passio.* v. g. *Preceptoreitas fundatur in eruditione, & Dominium in potestate imperandi*.

XIV. *Ratio fundandi* est proximum fundamentum & applicatio veri fundamenti, ratione cujus fundamentum est id quod est. v. g. *Applicatio eruditionis est ratio fundandi cur aliquis sit preceptor*.

Regule.

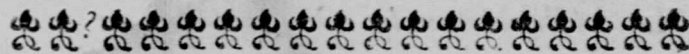
1. Relata sunt minimæ Entitatis. *Quia indigent quâ accidentia non modò subtracto substantiali, sed insuper fulcro accidentis absoluti. v. g. Pater persona generanti inesse non posset; nec filius genita; nisi utrobiquè, intercederet absolutum accidens: Illic vis generandi; hic nascendi.*
2. Relatorum mutuum est iter. h. e. *Relatum cum suo correlato reciprocatur. Reciprocatio autem hac non est in simplici conversione, qualis est inter definitionem & definitum, sed in mutuo respectu unius relati ad alterum. v. g. Servus est Domini servus: & Dominus est servi Dominus.*
3. Relata sunt simul naturâ & tempore. *Quia se mutuo ponunt. Sic v. g. posito præceptore, ponitur discipulus: posito Domino ponitur servus.*
4. Si quis vnum relatum definitè noverit noscet & alterum. *Qui enim intelligit v. g. quid sit pater: intelliget etiam quid sit filius.*
5. Relata per se mutuo definiuntur. v. g. *Pater est qui habet filium: & filius est, qui habet Patrem.*
6. Relatio subjecto addita non facit compositionem. *Quia nihil ex parte rei distinctum diversumq; superaddit, sed tantum aliorum quasi trahit rem plane eandem. v. g. quando quis accipit discipulum, tunc fit præceptor sine omni sui mutatione & c.*

7. Relatio

7. Relatio potest tolli à subjecto, non tantum eò salvò manente, sed quoq; nihil in se mutato vel alterato. *Sic v. g. potest esse, & manet alicubi lapsus minime mutatus, etiam abrogato limitandi officio.*
8. Relationes ad introductionem & conservationem sui non necessariò egent locali contactu. *Sic alicui versanti Vienna nasci potest filius Pofonij.*

Errores.

- Errant.
1. Ramista quidam, qui putat quòd omnis Relatio accidens sit, adeoq; ἀσολόσοφον esse si dicatur, *Tres personas in divinis esse tres Relationes.*
 2. Photiniani, qui ex distinctis relationibus compositionem fingunt realem.
 3. Philip. & Zabarella, terminum vel relativum, fundamentum Relationis vocitantes.

SECTIO SECUNDA.

De
ACCIDENTIBVS SE-
CVNDARIIS.

ARTICVLVS PRIMVS.

De
ACTIONE.

L 5

Præcepta

Præcepta.

- I. *Actio* est forma fluens ab agente in subjectam materiam, sive in patiens.
- II. Est a. *Actio* (1.) alia *Immanens*; alia *transiens*.
- III. *Actio immanens* est, quæ ab agente, à quo producitur, immediatè recipitur, v. g. *Intelligere est ab anima & in anima.*
- IV. *Actio transiens* est, quæ extra agens transit in patiens. v. g. *Calefacere est actio proveniens ab igne, sed non recipitur ab igne, verum ab aqua, vel alio corpore calefactibili.*
- V. *Actio* (2.) alia est *Naturalis*; alia *artificialis*.
- VI. *Actio Naturalis* est, quæ fit à principio naturæ, adeoq; determinata ad unum modum agendi. v. g. *Calefactio solis, humectatio Lunæ.*
- VII. *Actio artificialis* est effectio recta cum ratione producta. v. g. *Si artifex secundum artem producat vel mensam vel tabulam, vel scamnum &c.*
- VIII. *Actio* (3.) alia est *Intellectualis*; alia *voluntaria*.
- IX. *Actio*

- IX. *Actio intellectualis* est contemplatio mentis seu intellectus qui intelligendo affectat notitiam veri in ipsis rebus. *Quales actiones exercent scientia, & sapientia; imò omnes habitus mentis.* v. g. *quando Mathematicus contemplatur motum Solis aut Lunæ.*
- X. *Actio voluntaria* est actio specialiter sic dicta, quæ contra distinguitur effectioni. *Et sunt actiones Morales, Civiles &c.* v. g. *Si quis honestè suo ductu vivat, benè & justè agat.*
- XI. *Actio* (4.) alia est *instantanea*; alia *successiva*.
- XII. *Actio instantanea* (alias *individua*) est, quâ res fit in momento sive puncto. v. g. *illuminatio, generatio.*
- XIII. *Actio Successiva* (alias *dividua*) est, qua res fit certâ progressionè. v. g. *augmentatio, frige factio &c.*

Regule.

1. Omnis actio certo fine suscipitur & terminatur. *Tria enim sunt agentium genera: Deus, natura & ars: quæ omnia propter certum finem agunt.*
2. Modus

2. Modus agendi insequitur modum essendi. *Vt enim res est in esse, ita & in operari.*
3. Actio debilioris in nobilior potest esse resistendo ad tempus, non autem vincendo. *Nisi forte, quod fortius est, cedat, & vinci malit.*
4. Actiones sunt suppositorum. *Etenim id quod agit, semper est aliquid totum & per se subsistens: licet saepe agat mediantibus partibus suis.*
5. Omnis actio fit per contactum. *Scilicet vel virtutalem, vel corporalem.*
6. Actio recipit contrarietatem: item magis & minus. *Quae duo tamen actioni per se non insunt, sed per & propter qualitatem.*
7. Non sunt facienda mala ut inde eveniant bona. *Actione Scilicet spontanea. Nam actione invitata multa mala tolerare cogimur. v.g. Magistratus diversitatem religionis in Repub.*
8. Vbi eadem sunt operationes, ibi eadem est essentia: *Intellige actiones seu operationes specificas & proprias, quae per se ex essentia & natura rei proveniunt.*

Errores.

- Errant.*
1. Keckerm. qui existimat, quod in hisce posterioribus sex Entium classibus tantum Entia per accidens contineantur;
2. Thomistae, qui eadem Entia tantum absoluta esse, nec ullum respectum involvere asserunt.

ARTI-

ARTICVLVS SECVNDVS.

De

PASSIONE.

Præcepta.

- I. Passio est receptio actionis in patiente.
- II. Passio (1.) Alia est corruptiva; alia perfectiva.
- III. Passio corruptiva est, quae destruit patientem. v.g. *comburi est Passio corruptiva, quia lignum ab ignis ustione destruitur.*
- IV. Passio perfectiva est, quae perficit patientem. v.g. *Doceri est passio perfectiva, quia discipulus per præceptoris informationem perficitur.*
- V. Passio (2.) alia est transmutativa; alia intentionalis.
- VI. Passio transmutativa est realis mutatio in patiente. v.g. *calefactio aquae, elixatio cibum.*
- VII. Passio intentionalis est, cum nulla fit realis mutatio, sed tantum terminatio actionis. v.g. *cum Deus cognoscitur & adoratur à nobis, vel cælum cognoscitur &c.*

Regula

Regule.

1. Passio recipitur pro modo passi. h. e. Actus activorum sunt in patientis prædisposito; ita ut, si in aliquo patiente producendum sit effectum, ipsum patientem bene dispositum ad actum suscipiendum esse oporteat.
2. Passio easdem cum actione habet proprietates v. g. Passio recipit contrarietatem, itemq; magis & minus.
3. Omnis passio præsupponit actionem. Scilicet passio inferitur ab actione & nihil aliud est, quam receptio actionis.
4. Non quidvis quodvis patitur. Item: Non quodvis à quovis patitur. Debet enim proportio esse inter agens & patientem, qua ubi non est, ibi neq; passio esse poterit. Sic v. g. Si scintillam ignis inijceres in vas aquæ plenum, ibi sanè aqua nihil pateretur ab igniculo, cum non sit proportio inter agens & patientem.

Errores.

Errant. Scotistæ, qui passionem ab actione realiter differre existimant.
Qui, Passionem peculiarem Entium classem, ab Actionis classe distinctam, constituere negant.

ARTI-

ARTICVLVS TERTIVS.

De

QUANDO.

Pæcepta.

- I. Quando est Accidens, quod notat finitam durationem.
- II. Quando aliud est præsens; aliud præteritum; aliud futurum.
- III. Quando præsens est ordo durationis ad tempus præsens. v. g. Si dicatur: Hoc jam, nunc fit, hac hora, hoc mense.
- IV. Quando præteritum est ordo durationis ad tempus præteritum. v. g. fuisse præterito anno, factum esse superioribus diebus &c.
- V. Quando futurum est ordo durationis ad tempus futurum. v. g. fore, futurum esse, cras, perendiè.

Regule.

1. Quando propriè non est tempus sed esse in tempore. Sic hora, dies, mensis, annus &c. non sunt quando, sed ad tempus pertinent. Igitur secundum hanc

hanc rerum classem dicitur: Petrus fuit olim, Petrus est hodie. Petrus erit aliquando.

2. Quia Quando importat durationem finitam, igitur excluditur æternitas; quippe quæ est duratio infinita;

3. Omne Id Quando est esse vel in ævo vel in tempore. In ævo sunt Angeli & Spiritus: In tempore, corpora.

4. Quando neq; contrarium in est, neq; illud magis & minus suscipit. Nam neq; aliud alio magis vel minus in tempore esse dici potest: neq; hodie esse contrarium est heri vel ante annum fuisse.

Errores.

- Errant.**
1. Alstedius, qui durationem Angelorum ab hac Entium classe excludit;
 2. Gollavius, alij Photiniani, qui in æternitatem, tempus, eiusq; differentias invehere satagunt.

ARTICVLVS QVARTVS.

De

VBI.

Præcepta.

I. Vbi est ordo rei ad locum vel ad certam præsentiam.

II. Vbi (1.) aliud est *circumscriptivum*; aliud *definitivum*.

III. Vbi *circumscriptivum* est, secundum quod aliquid dicitur esse totum in toto spatio & pars eius in parte spatij. v. g. corpora naturalia in statu naturali posita, *circumscriptive* sunt in aliquo ubi.

IV. Vbi *definitivum* est secundum quod aliquid est totum in toto spatio & totum in qualibet parte spatij. v. g. Angeli & omnes spiritus sunt in ubi *definitivo*.

V. Vbi (2.) aliud est *Naturale*; aliud *Fortuitum*.

VI. Vbi Naturale est ordo ad Naturales locorum differentias. v. g. *suprà, infrà, ante, post.*

VII. Vbi Fortuitum est, ordo ad accidentales locorum differentias. v. g. *Esse in schola, in templo &c.*

VIII. Notabile est, quod aliquid *alicubi esse* dicatur, vel *Enter*; vel *praesenter*; vel *Potenter*.

IX. Enter alicubi est vel esse dicitur, quod secundum suam essentiam, realiter & revera ibi est, ubi esse dicitur. v. g. *qui mecum est in meo hospitio, Enter mihi adest.*

X. Praesenter alicubi esse dicitur, quando aliquid in conspectu adest, licet secundum essentiam suam absit. v. g. *Sol quando ortus est, nobis praesentis esse dicitur.*

XI. Potenter alicubi esse dicitur, quod secundum virtutem & efficaciam operandi adest. v. g. *Sol secundum virtutem est in intimis terrae visceribus, ibiq; operatur.*

Regulae.

1. Vbi simpliciter non denotat locum, sed in loco aliquid esse locatum. v. g. *esse in foro.*

2. Vbi

2. Vbi est immobile & acquisibile. Immobile; quia non potest moveri cum corpore in quo est, sed moto corpore, statim definit esse in eo. Acquisibile; h. e. producibile per motum localem. Nam qui est Posenij, potest acquirere aliud ubi, si se conferat Viennam.

3. Enter, praesenter, Deus hic & ubiq; potenter.

4. Vbi non recipit contrarietatem, nec maius & minus. v. g. *In templo esse non est contrarium esse in schola: neq; aliud alio magis vel minus in loco dicitur esse.*

Errores.

- Errant. { 1. Timplerus; qui dicit omnem Creaturam esse in loco.
3. Idem, statuens simpliciter impossibile esse, ut ulla creatura sit ubi.

ARTICVLVS QVINTVS.

De

SITV.

Præcepta.

Præcepta.

- I. *Situs* est ordo eorum, quæ situm partium corporis significant.
- II. *Situs* alius est *naturalis*; alius *voluntarius*.
- III. *Naturalis* est à natura & ex positione partium naturali. v.g. *in homine positio capitis sursum, ventris in medio, pedum deorsum.*
- IV. *Voluntarius* oritur à libera voluntate & fortuita positione. v.g. *in sessione, Hominis Statione, recubatione.*

Regule.

1. *Situs* primò est totius. Secundariò partium: *Non tamen totius. vel ad aliud totum relati, vel quatenus ipsi in se totum quid est: sed ita considerati, prout partes habet, inter quas certa quidem est dispositio, certusq; ordo.*
2. *Situs* non est partium dispositio vel alicuius dispositionis significatio, sed consignificatio. *Hinc statio, situs, pronus supinus &c. aliena sunt ab hac rerum classe: verum per quæ respondemus, interrogati, de corporis eiusq; partium situ, ut stat, sedet. Stare igitur sedere &c. huc pertinent.*
3. *Situs*

3. *Situs* non recipit contrarietatem, nec magis & minus. *Affectiones hæ sequuntur substantiam & quantitatem.*

Error.

Errat Valla, qui docet situm non constituere peculiarem Entium classem.

ARTICVLVS VLTIMVS.

De

HABITV.

Præcepta.

- I. *Habitus* seu *habere* est ordo corporis ad adjacentiam eorum, quæ circa corpus sunt.
- II. *Habitus* alius est *Naturalis*; alius *Artificialis*.
- III. *Naturalis* est, qui à natura inest. v.g. *habere squamas, ut in piscibus, habere lanam, ut in ovibus.*
- IV. *Artificialis* est, qui ab arte fit. v.g. *vestitum esse, tunicatum esse.*
- V. *Artificialis*, alius est *ornamenti*; alius *indumenti*.
- VI. *Habitus* *ornamenti* est in ijs quæ ornatus

natus vel superbiæ causa sunt. v. g. cristatum esse, torquatum esse, &c.

VII. *Habitus indumenti est in ijs, quæ necessitatis causâ adhibentur. v. g. togatum esse, loriatum &c.*

Regule.

1. Vestis non est habitus, quæ extrinsecus adiacet, sed ipsius vestis habitio: *quæ non in veste est, sed in vestito, qui dicitur habere vestem.*
2. Habitus non recipit contrarietatem. *Tunicatum enim & calceatum esse contraria non sunt.*
3. Habitus recipit magis & minus sed improprie & ex accidente respectu scilicet vel copia, vel præstantiæ indumentorum. *Nam qui vel plura vel præstantiora indutus est, is magis habere dicitur, quam alius qui tot & tanta non est indutus.*

Epilogus.

A Atq; hæc totius huius divinæ scientiæ rudis esto in præsentia repetitio & delineatio. Tibi verò ô Pater beatissime & fons omnis misericordiæ gratias agimus, quod vitam prorogasti, vires conservasti, operas nostras gubernasti, & ope tuâ cœlesti huc vsq; provexisti. Dirige nos & in posterum, vt recto pede ingrediamur: omnia, quæ proponimus, ita dispone, vt tibi sint grata, Ecclesiæ, Scholis & Reip. commoda, nobis deniq; salutaria.

Amen.

Metho-

Methodus Repetit: Methaph. breviter abumbrata.

<p><i>Prodidagmata de Philos: in genere. pag. 1. seq. conceptu, & quasi divisionibus. p. 8. seq.</i></p>	
<p>In hac Metaph. Repetit. proponuntur.</p>	<p>Methaph. definitio & divisio p. 5. in partem.</p>
	<p>Generalem, quæ agit de Entis.</p>
<p>Affectionibus.</p>	<p>Essentialibus.</p>
	<p>Coniunctis</p>
<p>Mediatis mediante</p>	<p>Immediatis.</p>
	<p>Vnitate</p>
<p>Simplicib: <i>unitate. p. 16.</i> <i>veritate. p. 19.</i> <i>Bonitate. p. 24.</i></p>	
<p><i>Actu & Potentia. p. 28.</i> <i>Principio & Principiato. p. 36.</i> <i>Causa & causato. p. 39.</i> <i>Necessario & contingente. p. 59.</i> <i>Corruptibili & Incorruptib. p. 66.</i> <i>Finito & Infinito. p. 69.</i> <i>Dependente & Independente. p. 74.</i> <i>se a se & ab alio. p. 77.</i> <i>In creato & creato. p. 79.</i> <i>Eodem & Diverso. p. 82.</i> <i>applic. & compos. p. 93.</i> <i>Toto & partibus. p. 97.</i> <i>Vniuersali & singulari. p. 102.</i> <i>Communicab. & Incommuni. p. 107.</i></p>	
<p>Naturæ</p>	

veritate } *Natur. & Artific.*
p. 113.
} *Mensura & Men-*
} *surato. p. 8.*

Bonita- } *Perfecto & Imper-*
te. } *fecto. p. 122.*
} *Completo & Incom-*
} *plet. p. 126.*

Sub & } *Absoluto & Respe-*
Adj. } *ctivo. p. 129.*

Acciden-
talib.

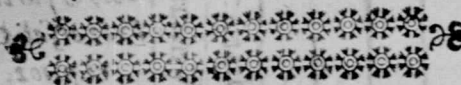
Signo & } *Successivo & per-*
signato. } *manente. p. 133.*

p. } *Quantitate. 149.*
Substantia } *Qualitat. p. 153.*
Primarijs } *Relatione. p. 158.*

Specialem
quæ de Spe-
cieb. Entis
agit.

Acciden-

Secun- } *Actione. p. 162.*
dari. } *Passione. p. 166.*
} *Quando. p. 168.*
} *Vbi. p. 171.*
} *Situ. p. 173.*
} *Habitu. p. 175.*

Errata

Errata sic corrige.

Pag. 12. lin. 17. post non est. adde univocitas
nec. p. 13. l. 8. lege regressus. p. 17. l. 14. dif-
ferentiis. p. 18. l. 20. unitas p. 21. l. 9. Falsa. p. 24.
l. 2. Anaxagoras. p. 63. l. 9. operari. p. 64. l. 5.
Quod. p. 70. l. 20. pro uti, ubi. p. 72. l. 11.
post à parte dele comma l. 16. post qui adde in.
p. 75. l. 3. lege Dependens. p. 76. l. 24. post à,
adde quo. p. 85. l. 2. pro primo, lege pmo. p. 86.
l. 16. suppositaliter. p. 88. l. 17. pro qui lege quod
p. 94. l. 2. post vel initiale, adde ex l. 18. pro
est lege ex. p. 99. l. 23. minus. p. 109. l. 22. post
v. g. adde. Amicorum bona sunt communia. p. 110.
l. 3. lege xab' p. 111. l. 10. humana p. 112. l. 13.
quoad. p. 119. l. 25. pro & lege est. p. 123. l. 5.
post plumbum, adde est. p. 124. l. 13. lege perfe-
cto p. 126. l. 3. pure. p. 134. l. 10. pro Sin. lege
Si enim. p. 137. l. 18. pro q. lege quando. p. 138.
l. 15. commune p. 139. l. 6. post ant dele per. p. 140.
l. 6. lege alterius. p. 150. l. 17. ejus. l. 22. Nume-
rus. p. 152. l. 15. determinata. p. 153. l. 23. literarum.
p. 153. l. 16. exercitiis. p. 156. l. 4. post
Figura adde &. p. 157. l. 18. lege acquiritur.
p. 158. l. 19. pro Esse, lege Dici p. 161. l. 4. Sub-
strato. p. 173. l. 18. pro ubi, lege ubiq, p. 174. l.
2. pro ratione lege statione. lin. 18. pro quidem,
lege quadam.

Minutiora facile erit Corrigere.

Nota

In omni admittione superius e quod
in communicatas. Disting. E. g. h. i. k.
summa cum singulari. In omni
hensibili communicatione consistat.

Q. d. o. E. g. h. i. k. non est
incommunicabilis ad plures
numero essentias. sed copiam
propter plures. Disting. suppo
sitio. q. d. in unica. In com
municabilis. Essentia substantia,
contra nullam divisionem. In
plicationem: q. d. se fide certum
est.

1. Job. 3.

Crus aam fen vitam hanc posui
pro nobis: ergo et nos debem.
Vult. Ap. ut in vocacione ma
nullum periculum. In. In. In.
luten. In. In. In. In. In. In.
vere. In. In. In. In. In. In.
culis. In. In. In. In. In. In.
illis. In. In. In. In. In. In.
ma. In. In. In. In. In. In.
eodem. In. In. In. In. In. In.
lari. In. In. In. In. In. In.

Te summe deus mihi lera lumina m. n.
Auxilium Veni desuper unde mihi
In die clemens Coeliq. Soliq. M. n. n.
Certam credo feres, tu mihi spiritus opta.

Here flere
Mit rarer
erfien Habitus intelligant
Logia comm. g.

Res vater fr. post
i res dent fr
mi h. refat.

IV a 1576

III mortis

Gloria sit Patri, sit Matri gloria Sancto
Gloria spiritui, Trinitati gloria sancte.

Bona et nium abron
Alexandro Teofrophij obtulit
in bellum testandi candoris Cyrenes
nis Johannes Sokol.

Ernde